

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGI • ARALIK 1985 • YIL 22 • SAYI 12 • 275 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 5

Ekonomik Yorumlar / 7

Doç. Dr. Tahir Çağrı

Prof. Dr. Lütfi Çakıcı

Doç. Dr. Üstün Dikeç

Doç. Dr. İsmet Ergün

Sınır Tesistelerde Kapasite-Maliyet Kavramı Üzerine Bir Not / 27

Dr. Suphi Dinçtürk

Sermaye Piyasası / 37

Doç. Dr. Mehmet Şukru Tekbaş

Özel Finans Kurumları

Kâr ve Zarara Katılma

Hesaplarında Kâr ve

Zarar Bölüşümü / 43

Necdet Durakbaşı

Şirketeleşme veya

Müesseseleleşme / 49

A. Aydın Dündar

Gelişmekte Olan Ülkelerde

Yabancı Bankalara Bankacılık

Sektörüne Etkileri / 53

Dr. Nazım Ekren

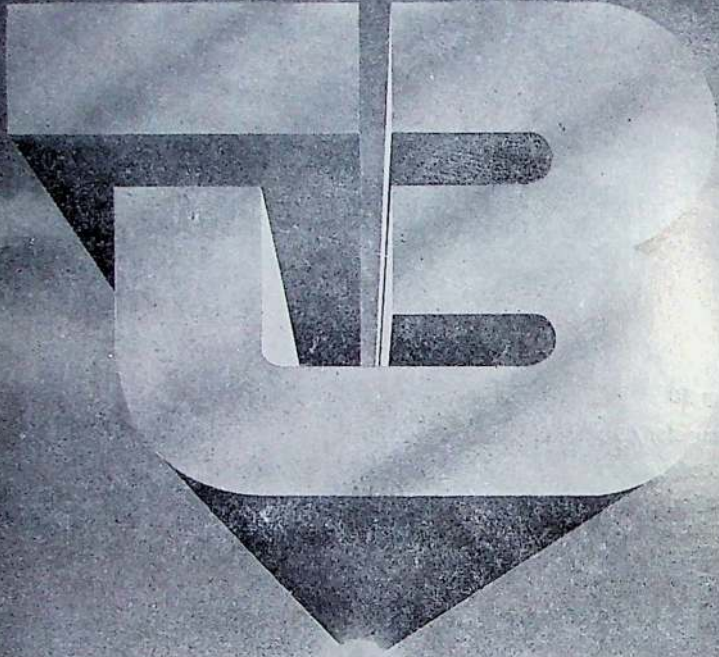
Ayın Ekonomik Olayları / 57

Dr. Yıldırım Kılıç

Yeni Yayınlar / 61

M. Tanık Yasa

1986 YILI BÜTÇESİ :
Yapısı ve Özellikleri, Getirdiği
Yenilikler ve Ekonomiye
Olabilecek Etkileri



bankacılıkta güvenceniz

TB MİLLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş.
TARİSBANK

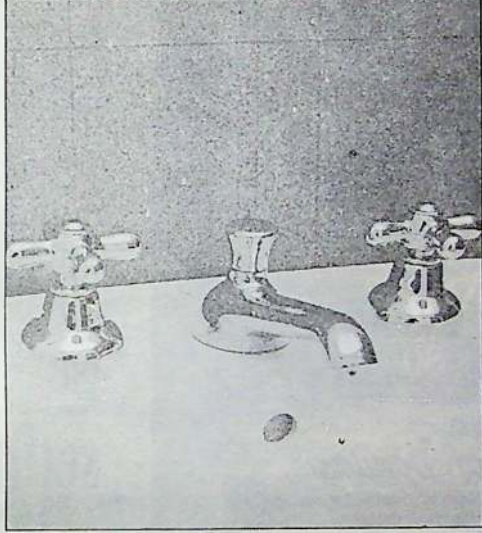
“Onurlu Banka”

MARULIN

Konut ve İşyerlerinde

E.C.A
Kullananlar Birer
Yatırım Uzmanıdırılar

E.C.A.
Ülkemizde ister klasik, ister modern, banyo ve
mutfak armatürü denince akla gelen ilk isim...
E.C.A.: Üstün kalite, üstün estetik...E.C.A.:
Zengin çeşit...E.C.A.: Kesin güvence...



E.C.A.®

GENEL DAĞITIM **ELMOR**

selin®

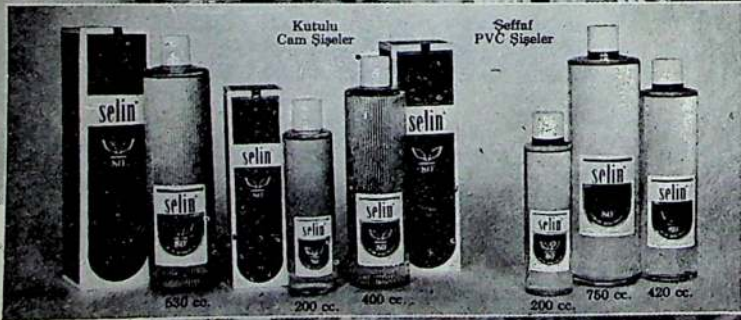
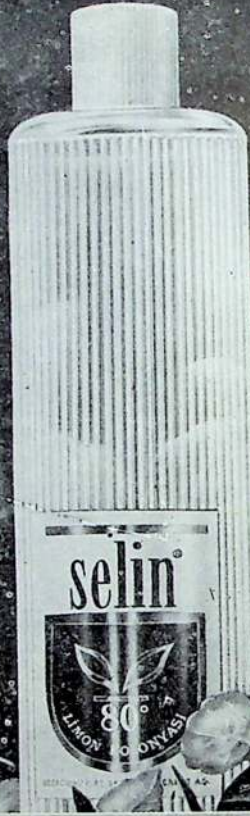
LİMON KOLONYASI



*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşünün... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.



banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin
• Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkin
• Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt •
Prof. Dr. Kenan Bulutoglu • Prof. Dr. Nasuhi
Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı
• Mehmet Gün Çalıka • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel •
Zeki Döşlioğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr.
Emre Gönenşay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erhan İşıl • Doç. Dr. Haluk A. Kabaalioglu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaoglu •
Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kilkış • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr.
Erol Manisalı • Doç. Dr. Orhan Morgül • Prof.
Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin
Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Öztaşlan
• M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay
Özilhan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun
Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha
Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doç. Dr.
Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman N. Torun •
Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer •
Nezih Tunçsiper • Doç. Dr. Gül G. Turan •
Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras
• İbrahim Ülkem • A. Doğan Yalım • Dr. Gök-
sel Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayımlar Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

VII. 1984

Sevgili Okurlarımız,

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi bu sayışı ile 22 nci yayın yılını tamamlamaktadır. Belirli konuların işlendiği bir yayın organının yaşamını aralıksız 22 yıl başarıyla sürdürmesinin bir açıklaması olmamıştır; Dergi, okunan ve aranan etkili bir yayın organıdır; sayıları giderek artan okurlarından sürekli ilgi ve destek görmektedir. Öte yandan 1985 yılında baskı sayısı katlanan Dergi, GAMEDA ve YAYDAĞ aracılığı ile dağıtılmış ve yurdun en uzak köşelerine kadar ulaştırılmıştır. Okurlarımızın Dergi'ye 1986 yılında da aynı yakınlığı göstereceklerine inanıyoruz. Bu inanca, süreleri genellikle «Aralık» ayında biten kişisel ve grup abonelerin bir an önce yenilenmesi gerektiğini hatırlatmak istiyoruz. Böylece abone yenileme ve dağıtım ile ilgili çalışmalarımızı kolaylaştırmış olacaksınız. Sırası gelmişken bir kez daha içtenlikle belirtelim ki; kendilerine daha iyi hizmette bulunabilmek, beklentilerine cevap verebilmek ve kaliteli bir yayın sunabilmek için; okurlarımızın desteğine ihtiyacımız vardır.

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde «1986 Yılı Bütçesi» ele alınmaktadır. Bu kez Ankara'da düzenlenen «Açık Oturum»a katılan bilim adamı konuşmacılarımız, 1986 Yılı Bütçesi'ni; «yapısı, özellikleri, getirdiği yenilikler ve ekonomiyne olabilecek etkileri» bakımından çok yönlü olarak tartışmakta, ilginç önerilerde bulunmaktadır. Bu arada ülkemiz açısından önemli birçok sorunun cevabını da vermektedirler. Örneğin; «Günlük müzde parlamento, bütçe aracılığı ile kamu maliyesini ne ölçüde denetleyebiliyor?», «İzlenen ekonomik politika ile mali politika arasında uyumlu olan ya da olmayan noktalar nelerdir?» gibi...

Dergi'de yer alan diğer yazıların da her zaman olduğu gibi ilginç keçeğini umuyoruz. Bu arada güncel bir konuyu işleyen «Sınal Tesislerde Kapasite - Mallyet Kavramı Üzerine Bir Not» başlıklı yazıyı okumanızı özellikle tavsiye ederiz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ ARALIK 1985 YIL : 22 SAYI : 12 275 LİRA (KDV DAHİL)

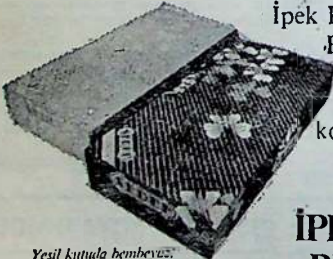
İDARE YERİ: Bınbırdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON: 526 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • YILLIK ABONE : 3.000.— TL; ÖĞRENCİLERE: 1.500.— TL • ÖNEMLİ NOT: Abone bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmektedir • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 60.000.— TL, Ön Kapak için 45.000.— TL, Arka Kapak için 40.000.— TL, Tam Sayfa 30.000.— TL, Yarım Sayfa 20.000.— TL, Çeyrek Sayfa 10.000.— TL, Renk Farkı 15.000.— TL • NOT: Bu fiyatlarla % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilecektir • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Akbank Türbe Şubesi 4512, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - BASKI: Met/Ex Matbaası, Telefon: 528 28 90 • BASKI TARİHİ: 13 Aralık 1985 • BASKI SAYISI: 8.000



TEMİZLİĞİN...SAĞLIĞIN...

KOLAYLIĞIN ÇAĞRISI.

İpek Kağıt'tan bir yeniliktir Selpak Sedef.
Birbiri ardısına gelen ipeksi kağıtları,
beyazı, renklisi ile Selpak Sedef,
temizlik için... sağlık için..
kolaylık için..



*Yeşil kuttula bombeviz,
pembebe renkli,
ipeksi Selpak Sedef'ler...*

**İPEK KAĞIT'TAN
BİR YENİ ÜRÜN
DAHA!**



**Çift katlı,
yumuşak, pratik.**

ekonomik göstergeler

	1983	1984	1985		
			Temmuz	Ağustos	Eylül
T.C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1248.4	1637.3	1415.5	1557.2	1376.2
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	730.5	972.6	1166.8	1463.2	1376.3
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	1234.1	879.9	1066.2	1223.8	1221.9
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	338.6	528.3	745.9	771.4	789.9
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	3386.8	5371.4	6437.0	6528.9	
Ticari	819.7	1169.3	1083.2	1099.9	
Tasarruf	1932.4	3255.8	4469.7	4590.6	
Vadesiz Tasarruf	598.8	436.6	496.4	477.5	
Vadeli Tasarruf	1233.6	2819.2	3973.3	4113.1	
Resmi	365.3	571.0	686.5	641.8	
Bankalar	257.9	363.3	179.1	176.8	
Diğer Mevduat	11.5	15.0	18.4	19.7	
Toplam Krediler	2739.3	3589.0	4312.3	4372.9	
Tarım	611.6	528.5	681.0	681.7	
Kalkınma Bankaları	128.2	217.9	212.3	214.2	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	125.0	164.0	203.0	212.8	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	69.6	150.9	251.7	267.2	
Denizcilik	49.2	75.9	76.3	73.2	
Ticari, Sınai, Sair	1827.9	2404.5	2830.5	2867.5	
İller Bankası	33.9	47.3	57.5	56.2	
PARA ARZI (milyar TL.)	1879.4	2103.4	2334.6	2666.0	2637.1
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	6784.5	10066.1	12011.8	12216.3	12682.8
Gıda Maddeleri ve Yemler	5862.6	8858.4	10334.4	10272.9	10739.2
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	8320.9	12079.0	14807.3	15455.2	15922.1
İstanbul Geçinme İndeksi	7656.3	10973.2	13742.3	14103.6	14412.0
Ankara Geçinme İndeksi	6135.7	9177.8	11276.9	11580.7	11888.4
DIŞ ÖDEMELER (milyar \$)					
Dışalım	9235.0	10756.9	5959.4	6852.7	7891.8
Dışsatım	5727.8	7135.5	4266.7	5034.4	5728.8
İşçi Dövizleri	1533.6	1807.0	940.0	1117.0	

Notlar: (1) TCMB 1984 yıl sonu altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan 657.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, 1984 yılı sonlarında yapılan borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. (4) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır.



**DÜNYACA
ÜN LÜ
BİR YILDIZ
RENAULT 9**



RENAULT-MAİS
MOTORLU ARAÇLAR İMAL VE SATIŞ A.Ş.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Doç. Dr. Nami ÇAĞAN
- Doç. Dr. Üstün DİKEÇ
- Doç. Dr. İsmet ERGÜN

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Latif ÇAKICI

1986 Yılı Bütçesi : Yapısı, özellikleri, getirdiği yenilikler ve ekonomiye etkileri

ÇAKICI — 1986 Mali Yılı Bütçesi'ni tartışmak üzere düzenlediğimiz bu Açık Oturum'a hoş geldiniz. Arkadaşlarımız Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden Doç. Dr. İsmet Ergün, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden Doç. Dr. Üstün Dikeç ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Doç. Dr. Nami Çağan'la 1986 Mali Yılı Bütçe Tasarısı'nı birlikte değerlendireceğiz. İlk sözü Sayın Çağan'a vereceğim. Kendisinden özellikle «Günümüzde parlamento, bütçe aracılığı ile kamu maliyesini ne ölçüde denetleyebiliyor?» konusunu açıklamasını rica ediyorum. Buyurun Sayın Çağan.

demokratik-siyasal kontrolün ilk ve en önemli aracı bütçedir; ancak günümüzde kamu maliyesini kontrol bakımından bütçeler yeterli bir araç olmaktan çıkmıştır

ÇAĞAN — Sayın Çakıcı; bütçe, demokratik-siyasal kontrolün ilk ve en önemli aracı olarak doğmuş ve gelişmiştir. 1986 yılına geldiğimizde, bütçenin bu işlevini ne ölçüde sür-

dürdüğü konusu üzerinde kısaca durmak istiyorum. Parlamentolar, halkın kamu maliyesini kontrol etme ihtiyacı sonucunda doğmuşlar ve ilk yetkilerini bu alanda kazanmışlardır. Önce vergilerin, sonra da kamu harcamalarının halk temsilcilerinden oluşan parlamentoların kontrolü altına alınması ile parlamenter demokrasiler doğmuştur. Ancak tarihi köken olarak kamu maliyesini kontrol etmek düşüncesi, mutlak iktidarın halka yüklediği vergileri ve kamu harcamalarını sınırlandırmak amacıyla dayanıyordu. Günümüzün batı demokrasilerinde bu tarihi gerekte geçerliliğini önemli ölçüde kaybetmiştir. Çünkü artık halk temsilcilerinin demokratik olmayan iktidarın mali faaliyetlerini kontrol etmeleri değil, yasama organının, siyasal bakımdan kendisine sorumlu olan yürütme organının faaliyetlerini kontrol etmesi söz konusudur. Modern demokrasilerde yürütme organı, yasama organı ve halk arasında oluşan bir siyasal sorumluluk zinciri vardır. Siyasal sorumluluğun yaptırımını, görevden uzaklaştırmazdır.

Sosyal devlet ilkesinin gelişmesi, yürütme organının özellikle mali konularda yetki alanının genişleyerek, bu organ üzerindeki parlamenter kontrolün zayıflaması sonucunu doğurmuştur. Parlamentoların bugünkü yapısı da yürütme organının kamu maliyesi alanındaki faaliyetlerini sınırlandırmaya elverişli değildir. Parlamentoların mali kararlarında politik faktörler, ekonomik ve teknik faktörlerden önde gelmektedir. Anayasalarda yer alan geniş biçimsel yetkilere rağmen, parlamentoların kamu maliyesi ve bütçe üzerindeki yetkileri fiilen çok daralmıştır. Bu olgunun başlıca nedenleri arasında şunlar belirtilebilir:

Birincisi, bütçe ödeneklerinin büyük bir kısmının önceden kabul

edilen kanunlara ya da süreklilik taşıyan işler için daha önce yapılan taahhütlere dayanması. İkincisi, planlama belgelerinin kamu kesimi açısından zorunlu nitelik taşıdıkları ölçüde bütçeyi yönlendirmesi. Üçüncü olarak belirteceğim, birçok kamu harcamasının konsolide bütçe dışına çıkarılmasıdır. Buna örnek olarak yerel idarelerin harcamalarını, bütçe dışında oluşturulan fonlardan yapılan harcamaları ve KİT'lerin sermayelerinin oluşturulması ve zararlarını gösterebiliriz. Son olarak da bütçe hazırlığında bürokratların ve teknokratların etkilerinin giderek artması...

Bu faktörler bütçe sürecinin etkisini ve önemini azaltmaktadır. Sadece Türkiye'de değil batı demokrasilerinde de bütçeler, günümüzde kamu maliyesini kontrol bakımından yeterli bir araç olmaktan çıkmıştır. Dolayısıyla bütçe ile ilgili yapılacak değerlendirmeler, bu sınırlandırılmış alan içinde değer taşımaktadır.

ÇAKICI — Teşekkür ederim Sayın Çayan. Sayın Dikeç'ten de, bütçenin teknik olarak takdimi konusunu açıklamasını rica ediyorum.

DİKEÇ — Sayın Çakıcı, hepimizin bildiği gibi, devlet bütçeleri, anayasalarda en geniş anlamıyla belirtildiği üzere; belirli bir düzene göre yasama organına yürütme organı tarafından sunulmaktadır. Dokuz aylık bir çalışma süresini kapsayan yasa tasarısının yasaya dönüşmesinde; ilk 3 aylık dönem, genelde harcamacı kuruluşların kendi harcamaları, ikinci 3,5 aylık dönem ise harcamacı kuruluşlarla Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı arasındaki görüşmeleri ve yasa tasarısını oluşturacak - bir anlamda - kesin rakamların belirlenmesiyle ilgilidir. Bu aşamada cari ve transfer harcamalarıyla ilgili görüşmeler Maliye Bakanlığı,



ANKARA'DA DÜZENLENEN AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Doç. Dr. Nami Çağan (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi), Doç. Dr. İsmet Ergün (Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Latif Çakıcı (Ankara Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Doç. Dr. Üstün Dikeç (Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi); «1986 Yılı Bütçesi: Yapısı ve Özellikleri, Getirdiği Yenilikler ve Ekonomiye Etkileri» konusunun tartışıldığı «Ekonomik Yorumlar» toplantısında bir arada görülmüyorlar. Konuşmacılar değişik önerilerde bulunmuşlardır.

buna karşın yatırım harcamalarıyla ilgili görüşmeler ise doğrudan doğruya Devlet Planlama Teşkilatı'yla harcamacı kuruluş arasında yapılmaktadır. Anayasa'nın öngördüğü hüküm gereğince, yeni mali yılın başından 75 gün önce Bakanlar Kurulu tarafından son şekli verilen bütçe yasa tasarısı, Meclis'e, ilgili komisyonlara sunulur. İlgili komisyonlarda da 55 günlük bir süreyle görüşüldükten sonra - ki bu görüşmeler çok önemlidir; çünkü, Sayın Çağan'ın belirttiği hususları da dikkate alacak olursak, yasama organının, halkın bütçe hakkını kullandığı ve ilgili değişiklikleri yapabildiği tek bölümdür - Meclis Genel Kurulu'nda 20 günlük süreyle görüşülmeye devam edilir. Ve en geç içinde bulunulan mali yılın sonuna kadar da çıkarılmak zorundadır. Teknik bakımdan özellikler bunlardır. Bizdeki uygulamaya bakacak olursak, bu işlemin yılın son gününe ka-

dar -geçtiğimiz birkaç yıl hariç- sürdüğünü görüyoruz.

ÇAKICI — Sayın Dikeç, bütçe takdiminde bu yıl ortaya çıkan, yapılan değişikliğe de değinir misiniz?

1986 yılı bütçesi,
tasnif ve gelir
kalemleri açısından,
geçmiş yıllar
bütçelerinden farklı bir
şekilde düzenlenmiştir

DİKEÇ — Memnuniyetle... 1986 Bütçe Yasa Tasarısı, gerçekten 1986 Programı'nda belirtildiği üzere, önemli değişiklikleri kapsamaktadır. Bu bakımdan 1986 Bütçesi'nde yapılan değişiklikleri şöyle özetleyebiliriz: Hükümet tarafından hazırlanıp TBMM-

ne sunulan 1986 Yılı Bütçesi, geçmiş yıllar bütçelerinden farklı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme farklılığını iki aşamada görebiliriz: Birincisi bütçe tasnifinde; ikincisi bütçenin gelir kalemlerinde, yani kaynakların fiskal ve fiskal olmayan açıdan kullanılabilmeleri için bütçeyle birlikte bazı vergi kanunlarında yapılması istenen yasal değişiklikler.

ÇAKICI — Bütçe tasnifinde yapılan değişiklikleri ana hatları ile açıklayabilirseniz konu aydınlığa kavuşabilir diye düşünüyorum. Özetleyebilir misiniz?

DİKEÇ — Tabii efendim. 1986 yılına kadar iç ve dış finansman kaynaklarından sağlananlar gelir, borçların anapara ödemeleri ise gider olarak bütçelere konuluyor ve bu şekilde de uygulamaya gidiliyordu. 1986 yılından itibaren iç ve dış borçlanmalardan sağlanacak hâsılat ile borçların sadece vadesi gelmiş anapara ödemeleri devlet bütçesine dahil edilmiştir. Hükümet bu yeni düzenleme ile; (1) Bütçe giderlerinin gerçek bütçe gelirleri ile (vergi ve vergi dışı normal gelirler) ne ölçüde karşılanmasının hedef alındığını açıkça ön plana çıkarmak; (2) Bütçe tekniği bakımından uluslararası standartlara uygun bir gelişme sağlamak; (3) Devlet borçları yönetimini de bu düzenlemenin tabii sonucu olarak, ayrıca ve açık bir suretle ortaya koymak; istemektedir. Bu suretle devlet borçlarına ilişkin işlemler bütçe dışında ayrı bir şekilde uy-

gulanacak ve yönetilecektir. Borçların yönetimi, eskiden olduğu gibi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na verilmiştir. Devlet borçlarının yönetimi ve muhasebesine ilişkin esas ve usullerin Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Müsteşarlık tarafından müştereken düzenleneceği Yasa Tasarısı'nda belirtilmektedir.

ÇAKICI — Geçmişte borçların yönetimi bu şekilde değil miydi? Diğer bir deyişle yapılan bariz değişikliği daha açık belirtmemiz gerekiyor mu?

DİKEÇ — Borçlar, tabii ki Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yönetiliyordu. Ancak buradaki sizin belirttiğiniz bariz değişiklik, sadece iç ve dış borç hâsılatı ile anapara ödemelerinin bütçe dışında yönetilmesine ilişkindir; yani devlet bütçesi dışında tutulmasına ilişkin bir değişiklikler. Devlet borçları yönetiminin uygulama sonuçları, yani Müsteşarlık tarafından yapılacak uygulama sonuçları, ait oldukları yılın Hazine genel hesabına dahil edilecek TBMM'ne sunulacaktır. Yeni düzenlemede devlet iç ve dış borçları faiz ve genel giderleri bakımından eski uygulamadan farklı bir görünüm yoktur. Bunlar, bir ayırım yapılmaksızın gider bütçesine dahil edilecektir. Faiz ve genel giderler, bütçe gideri olarak bütçede yer almaya devam edecektir. Ayrıca bağış ve yardım şeklindeki gelirler de bütçenin gelir cetvelinde gösterilecektir. Bunları şu bakımdan söylüyorum: Devlet borçları literatüründe biz, «yardım» kavramı içinde, dış borçlar kaynaklarına değindiğimiz zaman, özel borçlanmalar hariç, bağış ve yardımları da dahil ederiz. Burada bağış ve yardım şeklindeki gelirler de bütçenin normal bir gelir kaynağı olarak belirtilir ki, literatürde bu, devletin egemenlik hakkına dayanmaksızın elde ettiği bir gelir türüdür.

◆ İnsanlar sizden kendilerini tenkit etmenizi isteyebilirler ama, gerçekte iltifat istiyorlardır.

Somerset Maugham

bütçe açığının kapatılmasında yetki, maliye ve gümrük bakanlığından alınıp hazine ve dış ticaret müsteşarlığı'na verilmiş, vergi kanunlarında değişiklik yapılarak vergi gelirlerinin artırılması, kaçakların önlenmesi istenmiştir

Uygulamadan anlaşılacağı üzere bütçenin hazırlanması ve uygulaması aşamalarında, biraz önce belirttiğim nedenlere bağlı olarak sadece



Doç. Dr. Ustün DİKEÇ

anapara girdi ve ödemeleri bütçe dışında tutulmakta, bütçe kesin hesaplarında ise Hazine genel hesabı içinde gösterilmektedir. Yanlı sonuç aşamasında önceki uygulamalardan

farklı herhangi bir değişiklik yoktur. Bütçe denkliği açısından, bütçe gelirleri ile vergi ve vergi dışı normal gelirlerden oluşan gerçek kamu gelirleri arasındaki farkın net borçlanma hâsılatı ile karşılanması öngörülmüştür. Bu suretle bütçe açığı bütçe yılı başında ortaya konulmuştur. Bütçe açığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından borç yönetimi sonucu elde edilen borç hâsılatı ile anapara geri ödemeleri arasındaki olumlu fark (net borçlanma hâsılatı ile) kapatılacaktır. Net borçlanma hâsılatını bir anlamda oluşturabilmek için Müsteşarlığa Bütçe Kanunu ile bütçe açığının çok üzerinde borçlanma yetkisi verilmiştir. Nitekim 1986 Yılı Bütçe Tasarısı'nda bütçe açığının 501.5 milyar lira olarak gerçekleşeceği öngörülmüştür. Açığı kapatmak amacıyla, yeni Bütçe Yasa Tasarısı ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na 1 trilyon 600 milyar liralık 1 yıl ve daha uzun vadeli iç borçlanma akdinde bulunma ve gerektiğinde bu miktarı yarısına kadar artırma yetkisi de verilmiştir. Böylece eski bütçelerde 2. maddenin 3. fıkrasında belirtilen açığın nasıl kapatılacağı şeklindeki sistem ortadan kaldırılmış; Maliye Bakanlığı'na verilen yetki oradan alınarak doğrudan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na verilmiştir.

ÇAKICI — Bu anlattıklarınızdan en radikal değişikliğin bu olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan diğer değişikliklere de değinir misiniz?

DİKEÇ — Bütçe yılı öncesi vergi kanunlarında yapılan bir anlamda ikinci değişiklik de şudur: 1986 Bütçe Yasa Tasarısı'nın Meclis'e sunulmasından çok kısa bir süre önce 12 vergi kanununda değişiklik yapılmak istenmesi, hükümetin bilinçli bir yaklaşımıdır. Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı'nın Genel Gerekeşi'n-

de; verginin fiskal fonksiyonunun yanı sıra ekonomik ve sosyal fonksiyonlarının da önemi vurgulanarak vergilerde verim, etkinlik, adalet ve vergi güvenlik ve denetimine ilişkin müesseseler ve kuralların işler hale getirilmesi; sonuçta da vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi istenmektedir. Böylece yürütme organı, bir bakıma 1986 yılı vergi gelirlerinin tahsilini güvenceye almak ve vergi kayıplarını asgariye indirerek en azından 1986 Bütçesi'ndeki gelir tahminlerinin gerçekleştirilmesini ve dolayısıyla cari gelir-gider dengesinin bozulmasını, yani bütçe açığının fazla büyümesini önlemek istemektedir. Bu şekilde açığı kapatmak için kullanılacak net istikraz hâsılatı azaltılacak

ve bunun ekonomideki olumsuz sonuçları giderilecektir. Bu nedenle, vergi kanunlarında yapılmak istenen değişikliklerin bütçenin yasalaşmasından önce komisyonlardan geçirilerek yasalaştırılmak istenmesi, gelişigüzel bir girişim değildir. Bu girişim hükümetçe şimdiki kadar hiç uygulanmamıştır ve yeni bir yaklaşımdır. Teşekkür ederim.

ÇAKICI — Ben teşekkür ederim, Sayın Dikeç. Biz de vergi yasalarında düşünülen değişikliklerin parlamentoda bir an önce olgunlaştırılarak yasalaşmasını dileyelim. Sayın Ergün, siz de 1986 Yılı Bütçesi'nin ekonomik yönden bir değerlendirmesini yapar mısınız?

geçtiğimiz yıllarda maliye politikası büyük ölçüde ihmal edilmiştir; oysa bütçe ekonomik, siyasi ve hukuki nitelik taşıyan çok önemli bir hesap belgesidir

ERGÜN — Memnuniyetle Sayın Çakıcı, Sayın Çağan ve Sayın Dikeç'in konuşmalarından da anlaşılacağı gibi, bütçe; «ekonomik, siyasi ve hukuki nitelik taşıyan çok önemli bir hesap belgesi»dir. Öncelikle bir hususu belirtmekte yarar görüyorum. 1980'den bu yana -belki 1985 yılı hariç- «maliye politikasının büyük ölçüde ihmal edilmiş» olduğunu görüyoruz. Genelde bütün sorunların para politikası ile aşılabileceği düşünülmüş ve bu nedenle tüm operasyonlar bu politikaya dayandırılmıştır. Sonuçta vergi gelirleri önemli ölçüde azalarak vergi yükü % 13'lere kadar düşmüştür. Bunun sonucu ola-

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru :

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle;

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Ocak 1986 sayısından itibaren 12 sayı için (KDV dahil) :

Yıllık abone : 4.800 TL
Öğrenci aboneli : 2.400 TL

Abone bedelleri posta ile adresimize konutta teslim gönderilebileceği gibi, aşağıda belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi: 1541
Akbank Türbe Şubesi: 4512
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi: 768

Zorunlu olan bu fiyat artışlarını, abonelerimizin ve okurlarımızın anlayışla karşılayacaklarını sanıyoruz.

rak bütçe açıkları büyük boyutlara ulaşmıştır. Son 1 yılda ise KDV'nin gelişi ve yeni vergi yasaları ile hükümetin en çok ihmal ettiği maliye politikasının yeniden doğuşunu izlemekteyiz.

ÇAĞAN — Bir saplama yapabilir miyim, Sayın Çakıcı? Sayın Ergün'ün bu bütçe ile maliye politikasının yeniden doğduğu değerlendirilmesine ben katılmıyorum. 1986 Mali Yılı Bütçesi'nde açık finansman poli-



Doç. Dr. Namlı ÇAĞAN

tikasının sınırlarına dayanılması, sağlam kaynaklara başvurulmasını zorunlu kılmıştır. Bu başvurma tümüyle mali amaçlara yönelik bir başvurmadır. Bunun dışında bilinçli bir maliye politikası önceliğinden söz etmek kanımca uygun değildir.

ERGÜN — Sayın Çağan, ben konuşmamda bu bütçe ile değil de bu vergi paketi ve Katma Değer Vergisi'nin gelişiyse, maliye politikasında bir değişiklik olduğunu belirtmek istemişim. Gerçi söylediğiniz gibi,

yeni vergi paketi daha çok devletin gelirini artırmaya yöneliktir. Fakat Katma Değer Vergisi, önemli bir gelişmedir. Katma Değer Vergisi'nin gelişiyse maliye politikasında bir değişim olacağı, maliye politikasına tekrar önem verileceği izlenimi doğuyor bende.

Burada bir hususu daha belirtmekte yarar var. Bütçe açıklarının esnek fonlarla ve pahalı iç borçlanma ile karşılanma yoluna gidilmekte-



Doç. Dr. İsmet ERGÜN

dir. Bu uygulama, hükümetin âdeta bütçe ve maliye politikasını bir tarafa bırakıp harcamaları fonlarla idare ettiği intibasını vermektedir. Devlet Planlama Teşkilatı kaynaklarına dayanarak yaptığım tespitlere göre, ülkemizde, büyük bir kısmı ulaştıkları parasal büyüklükler açısından önemsiz olan 130 dolayında fon vardır. Bu fonlar içerisinde 10 veya 15 tanesi çok önemlidir. Fon uygulamalarındaki endişelerimi şu noktalarda toplamak istiyorum: Birincisi, fonlarda toplanan paranın

miktardır, hangi harcamaların yapıldığını kesin olarak kimse bilmemektedir. İkincisi, fonların bütçe dışı bir kaynak olması ve Genel Muhasebe, Sayıştay ve Devlet İhale Kanunlarına bağlı olmaması nedeniyle kaynak israfına neden olma ihtimali kuvvetlidir. Ve nihayet üçüncüsü, ihracat ve ithalata ilgili fonların gerekçesiz, sık sık ve aniden değişmesi, hem dış itibarımızı zedelemekte ve hem de istikrarsızlık yaratmaktadır.

Bütçe açığı nedeniyle yoğun bir iç borçlanmaya gidilmektedir. Bu yılın ilk 10 ayında borçların 1 trilyonu geçtiği söylenmektedir. Cumhuriyet'in hiçbir döneminde bu kadar büyük ölçüde bir borçlanma olmamıştır. Hiç şüphesiz iç borçlanma emisyonundan daha iyidir. Ancak borçlar kısa vadeli, tahvil ve bonolar her an paraya çevrilebilir olduğu için, bunlar emisyon gibi etki yapmaktadır. Ayrıca yarın faizi ile birlikte ödemesi gereken büyük bir devlet borcu karşımıza çıkacaktır.

Diğer taraftan, tüm söylentilere rağmen sıkı para politikası izlenemektedir. Nitekim Ocak 1985'te 911 milyar lira olan emisyon hacmi, Eylül ayı itibarıyla 1 trilyon 378 milyar liraya yükselmiştir. Bu, yıllık emisyon artışı bakımından son 5 yılın rekorudur.

Şimdi bu açıklamalardan önemli sonuçlar çıkmaktadır. Bir yandan emisyon artışı sürüyor. İç borçlanmada rekorlar kırılıyor. Normal devlet gelirlerine paralel olarak fonlar da devreye girmiş durumdadır. Öte yandan KİT zamları durmak bilmiyor. Diğer

bir deyişle, KİT'ler eskisi gibi Hazine'ye yük olmuyor. Ama bakıyoruz ki, buna rağmen Hazine'nin nakit sıkıntısı giderilmiş değildir.

ÇAKICI — Sayın Ergün'ün çizdiği bu tablodan anlaşılıyor ki; Türk ekonomisinin, son yıllardaki olumlu gelişmelere rağmen çözmek zorunda olduğu çetin sorunlar hâlâ vardır.

devlet büyük bir mali dengesizlik içindedir; kamu kesiminde gelir-harcama dengesi kurulamazsa, temel ekonomik sorunların çözümü mümkün değildir

ERGÜN — Sayın Çakıcı, dahası var. Devlet büyük bir mali dengesizlik içindedir. O halde kamu kesiminde gelir-harcama dengesinin sürrekli kurulması, Türkiye ekonomisinin bugün karşı karşıya bulunduğu en büyük sorundur. Bu sorun hal edilmedikçe, temel ekonomik sorunların çözümünü mümkün değildir. Devlet harcamalarında gerekli tasarrufların sağlanamaması ve vergi toplamadaki yapısal zaafiyet, bütçe açığını kapamada yükün parasal sektörün üzerine yıkılması sonucunu doğurmaktadır. Diğer taraftan bir hususu daha belirtmekte yarar var. Bizde, bütçe açığının boyutu ile ilgili tartışmalarda, açığın Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı % 5 civarında olduğu takdirde, bunun ekonomiye zararı olamayacağı resmi makamlarca ifade edilmektedir. Ancak bu konuda daha sağlıklı gösterge, açığın doğrudan bütçenin kendi büyüklüğüne olan oranıdır. Bu açıdan bakıldığında, 1984 ve 1985 bütçe açıkları, harcamaların % 20 - 25'i dolayındadır. Bir başka deyişle, bu yıllarda devlet har-

◆ Gök gürültüsü iyidir, etkileyicidir. Ama işi yapan yıldırımdır.

Mark Twain

camalarının dörtte biri borçlanarak karşılanmıştır. Bu durum kamu kesiminde önemli bir dengesizlik olduğunu göstermektedir.

ÇAKICI — Teşekkür ederim Sayın Ergün. 1983'ten beri üzerinde önemle durulması gereken bir hususa işaret ettiniz. Sayın Çağan, son yıllarda uygulanan iktisat politikası ile ilişkili olarak 1986 Bütçesi'nin ge-



Prof. Dr. Latif ÇAKICI

nel değerlendirmesini de sizden rica ediyorum. Yani 24 Ocak 1980'den beri yapılmak istenen değişiklikler ile bu yoldaki gelişmeleri özetler misiniz?

ÇAĞAN — 24 Ocak 1980 tarihinde alınan ekonomik kararlar, bir dizi istikrar tedbiri olmaktan öteye, izlenen iktisat politikasındaki bir değişimin de başlangıcıdır. Bu tarihte uygulanmaya başlanan yeni politika, 1981 - 1986 bütçelerine önemli ölçüde yansımıştır. 24 Ocak politikasının bütçeye yansıyan başlıca özellikleri şunlardır: (1) Ulusal ekonomi içinde kamu kesimi payının küçültülmesi,

(2) Toplam yatırımlar içinde devlet yatırımları payının azaltılması, (3) Ekonomiyi yönlendirmede para politikasının maliye politikasına göre öncelik kazanması ve (4) Enflasyonla mücadele amacının işsizlikle mücadele amacına göre ön plana çıkmasıdır. Bununla beraber, enflasyona karşı izlenmesi gereken sıkı para politikası ile kamu kesiminin daraltılması amaçları arasındaki çelişkiler, darboğazlara ve sistemin bütününe uygun düşmeyen tedbirler alınmasına neden olabilmektedir. Çünkü bütçenin açık finansmana değil sağlam kaynaklara dayandırılması zorunluluğu, vergi yükünün belli bir sınıra altına düşürülmesine engel olmakta, vergi idaresinde etkinliğin sağlanmasının yanı sıra yeni vergi kaynakları aranmasını da gerektirmektedir. Bu konuya Sayın Ergün de bir ölçüde değindiler. Öte yandan gerek yatırım harcamalarını gerek cari harcamaları, bir sınırın altına indirmek mümkün olamamaktadır.

1986 Mali Yılı Bütçesi'ni bu çerçevede içinde değerlendirirsek bazı gözlemlerde bulunabiliriz: 1986 konsolide bütçe başlangıç ödeneği cari fiyatlarla 1985 yılına göre % 45 oranında artmıştır. 1986 Bütçesi, % 25 enflasyon ve % 5 büyüme hızı tahminine dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu tahminler gerçekleştiği takdirde, toplam kamu harcamalarında reel olarak bir artıştan söz edilebilir. Ancak 1985 yılında bütçe hazırlanırken temel alınan enflasyon tahmininin üzerinde bir enflasyon yaşanmıştır. 1986 yılında enflasyonla mücadelede ciddi bir başarı kazanılmadığı takdirde, 1980-1985 yıllarında gerçekleşen kamu harcamalarının Gayri Safi Milli Hasıla'daki payının daraltılması eğiliminde önemli bir değişim olmayacaktır.

Öte yandan 1980-1985 döneminde yatırım harcamaları başlangıç öde-

neklerinin konsolide bütçe içindeki payında görülen azalma eğilimi, 1986 Bütçesi'nde de sürmektedir. Bu oran 1979 Bütçesi'nde % 24,2 iken, 1980-1985 bütçelerinde sırasıyla % 20,8, % 20,8, % 21,7, % 22,3, % 18,2 olarak gerçekleşmiş ve 1985 yılında % 17,8'e düşmüştür. 1986 Bütçesi'nde yer almayan fakat diğer bütçelerde yer alan iç ve dış borçlar anapara ödemeleri de dikkate alınırsa, 1986 yılı bakımından karşılaştırmaya temel alınması gereken oranın % 17,8'in de altında olduğu ortaya çıkmaktadır.

ÇAKICI — Sayın Çağan; buraya kadar verdiğiniz rakamlarla, izlenen ekonomik politika ile mali politika arasında uyumlu olan ve olmayan hususları genel olarak ortaya koydunuz. Mümkünse, konuyu biraz daha açabilir misiniz?

konsolide bütçe içinde yatırım ve personel ödenekleri payının azalması, 24 ocak politikasıyla tutarlı, gelir bölüşümü ve istihdam açısından ise sakıncalıdır

ÇAĞAN — «Konsolide bütçe ödenekleri içinde yatırımların payının azalması, 24 Ocak politikası ile tutarlıdır.» 1980-1985 döneminde personel ödeneklerinin de yatırım ödeneklerinde olduğu gibi, konsolide bütçe içindeki payı azalma eğilimi göstermektedir. Bu ödeneklerin 1980 Bütçesi'nde % 30 olan payı, 1985 Bütçesi'nde olduğu gibi 1986 Bütçesi'nde de % 21 düzeyinde kalmıştır. Personel ödeneklerinin konsolide bütçe içindeki payında görülen nispi azal-

ma, bir yandan ücret artışlarının enflasyonun gerisinde kalmasından, diğer yandan az sayıda yeni kamu personeli istihdam edilmesinden kaynaklanmaktadır. «İzlenen genel iktisat politikası ile tutarlı olan bu eğilimin, gelir bölüşümü ve istihdam açısından önemli sakıncaları vardır.» Dikkat edileceği gibi, menmur maaş katsayısının 1986 için kademeli olarak 56 ve 62 olarak belirlenmesi, personel ödeneklerinin nispi payını etkilememiştir. Bununla beraber, kamu personelinin de yararlandığı vergi iadesinin personel ödenekleri arasında doğal olarak görünmediğini de belirtmek gerekir. 1980-1985 yılları bütçelerinde kamu gelirleri ve özellikle kamu gelirleri içinde vergi gelirleri, reel olarak azalma eğilimi göstermiştir. Vergi gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı, yani vergi yükü, 1977 yılında % 19,3'e kadar yükselmişken, 1983 yılında % 12,9'a düşmüştür. Vergi yükündeki azalma da, kamu kesiminin küçültülmesi açısından 24 Ocak politikası ile uyumlu bir gelişmedir. Kalkınma hızındaki düşme ve vergi kolaylıklarının, teşvik tedbirlerinin yaygınlaştırılması, bu düşüşün en önemli nedenleridir. Ancak bu azalmada, bazı kamu gelirlerinin bütçe dışı fonlara aktarılması da belli ölçüde etkili olmuştur. Bununla beraber, kamu gelirlerindeki yetersizlik, özellikle cari harcamaları karşılamak için açık finansmanı zorunlu kıldığından, 24 Ocak politikası ile ciddi bir çelişki ortaya çıkmıştır.

Sayın Ergün de bu noktayı önemle belirttiler. «1986 Bütçesi kamu harcamalarının açık finansmana değil, sağlam vergi kaynaklarına dayandırılması düşüncesi ve zorunluluğu ile hazırlanmıştır.» Bu nedenle de vergi gelirlerini artırıcı bir tedbirler paketi ile birlikte TBMM'ne sunulmuştur. 1986 Bütçesi'nde konsolide kamu harcamalarında % 45 artış öngörülmesine rağmen, konso-

lide bütçe gelirlerinde % 57,5 oranında bir artış tahmin edilmesi, açık finansman yönteminin sınırlandırılması amacıyla dayanmaktadır. Konsolide kamu gelirlerinde % 57,5 oranında artış tahmin edilmesi, bazı çevrelerde çok iyimser bir tahmin olarak nitelendirilmiş, bazı çevrelerde ise gerçek enflasyon beklentisinin bu oran dolayında olduğu ileri sürülmüştür.

ÇAKICI — Sayın Çağan, gerek enflasyon gerekse kamu gelirlerinin önümüzdeki yılda göstereceği seyir hakkında neler söyleyebilirsiniz?

ÇAĞAN — 1986'da yaşanacak enflasyon konusunda şimdiden bir tahminde bulunmak kolay değildir. Ancak giderek yerleşen Katma Değer Vergisi hâsılatında ve bu verginin denetlediği Gelir ve Kurumlar Vergisi hâsılatlarında 1986 yılına oranla oldukça anlamlı artışlar meydana gelebilir. 1986 Bütçesi'ne oranla Katma Değer Vergisi'nde ve Kurumlar Vergisi'nde % 90 dolaylarında, Gelir Vergisi'nde ise % 40 dolayında bir artış beklenmektedir. Gelir Vergisi tarifesinde % 25 oranının uygulandığı ilk dilimin 1 milyon liradan 3 milyon liraya yükseltilmiş olmasına rağmen, % 37,8 olarak öngörülen artışın ihtiyatlı bir tahmin olduğu söylenebilir. Emlak Vergisi'nin yerel idarelere devri, konsolide bütçe gelirlerinde bir azalma yaratacak ise de, bu azalma % 1 dolaylarında kalmaktadır. Ücretlilere vergi iadesi uygulamasının ticari, zırai ve mesleki kazanç sahiplerine de yaygınlaştırılması, 1986 Bütçesi'ne ek bir yük getirmekte ise de 1987 Bütçesi'ne çok olumlu yansımaları olacak yerinde bir tedbirdir. Benim yapacağım değerlendirmeler şimdilik bu kadar.

ÇAKICI — Sayın Dikeç, 1986 Bütçesi'nin fiskal ve fiskal olmayan

yani mali ve mali olmayan amaçlar açısından getirdiklerini bir değerlendirilmeye tabi tutabilir misiniz?

1986 bütçesi'nde yatırımların payı diğer cari ve transfer harcamalarına göre çok düşüktür; bu durumda % 5 oranında bir büyümenin gerçekleştirilebilmesi biraz şüphelidir

DİKEÇ — Benim bu konuda yaptığım çalışmalar sonunda, yeni bütçe yasa tasarısında, Sayın Çağan'ın da belirttiği gibi, genelde fiskal açıdan yeterli görülmeyle beraber; fiskal olmayan, mali olmayan amaçlar arasında -rakamlar kesin olarak elimize geçmediği için- tutarsızlık görülebilir. Şimdi bunları teker teker incelemekte yarar var. Biz mali olmayan amaçlarla «iktisadi kalkınma, iktisadi istikrar ve adil gelir dağılımı»nı kastediyoruz. Konuyu iktisadi kalkınma bakımından ele alacak olursak, Gayri Safi Milli Hâsıla'nın büyüme hızı 1981'e kadar çok düşüktü, hatta bazı yıllarda sıfırlanmışken, 1981 yılında Devlet Bütçesi'nde yapılan birtakım değişikliklerle ve alınan kararlarla % 4,1'e, 1982'de % 4'e, 1983'de % 3,3'e düşmüş fakat 1984'te % 5,9'a yükselmiştir. 1985'te de tahminen % 3,9 oranında olacağı programda belirtilmektedir. 1983 yılındaki olumsuz gelişmeye neden olarak; tarımsal hâsılanın düşük oluşu, o yıllarda gıda sanayiine tarımsal üretimin olumsuz etkisi ve doküman sanayii ile imalat sanayiindeki olumsuz gelişmeler gösterilmektedir. İktisadi kalkınma ise

bilindiği gibi yatırımlara bağlıdır. Bu nedenle 1986 Bütçe Yasa Tasarısı'na baktığımız zaman, bütçe içinde yatırımların payının diğer cari ve transfer harcamalarına göre çok düşük olduğunu görüyoruz. Bu noktaya özellikle iktisadi kalkınma açısından değinmekte yarar var.

Öte yandan programda belirtilen tedbirler de şu şekilde sıralanmıştır: Para, kredi ve maliye politikalarında yapılacak değişiklikler, kaynakların etkin dağılımı ve iç tasarruf artışı için reel faiz politikasının sürdürülebilmesi... Ancak kamu harcamaları bakımından konuyu ele aldığımız zaman, bütçenin gider kısmında önceki yıllara göre bir artış olmakla beraber, reel bakımdan hükümetin geçmiş yıllara göre daha fazla etkinlik gösterebileceğini maalesef tespit edememekteyiz. Çünkü hükümetlerin bütçe toplamını tespit ettikten sonra gider kalemlerinde ancak belirli oranda ve belirli konularda değişiklik yapma yetkisi vardır. Bu bakımdan % 5 oranında büyümenin gerçekleştirilebileceği biraz şüphelidir.

ÇAKICI — Sayın Dikeç, fiskal olmayan bütçe amaçlarından ikincisine de, yani iktisadi istikrar konusuna da değinir misiniz?

DİKEÇ — Bunlardan biri günümüzde üzerinde en çok durulan enflasyon, diğeri de istihdamdır. Enflasyon bakımından durum ele alınca, 1970-1980 yıllarında da farklı bir şekilde gelişen, çok yüksek, uç haneli rakamlara ulaşan enflasyon rakamı, son yıllarda, özellikle 1982'lerde, üretimin iklim şartlarına bağlı olarak olumlu şekilde artması ve anti-enflasyonist bir politikaya gidilmesi sonucu % 27'ye kadar düşürülmüştür. Ancak 1983 yılından itibaren enflasyon yine tırmanışa geçmiş, sırası ile % 30,5'e, 1984'de % 50,3'e ulaş-

mıştır. 1985 yılında enflasyon oranı bütçe ile % 25 olarak hedeflenmiş ise de, gerek resmi ağızlardan ifade edildiği gerek Sayın Çagan'ın belirttiği üzere, bunun % 50'lerin üzerinde seyredeceği yılsonu bakımından beklenmektedir. Nitekim İstanbul Sanayi Odası'nın yaptığı bir çalışmada Kasım ayı için saptanan % 7,2'lik bir enflasyon oranı, yıllık ortalamasının % 50'nin de üzerine çıkabileceğini göstermektedir. Bu konuda alınan tedbirler ise, 1986 Bütçesi'nde, kamu harcamalarında azami tasarrufa gidilmesi ve vergi gelirlerinin artırılması şeklinde görülmektedir. Vergi yasa tasarılarında yapılacak değişiklik, sanırım vergi gelirlerinin artırılmasıyla ilgilidir. Ne derecede başarılı olacağını, zaman gösterecektir.

ÇAKICI — İşsizliğin önlenmesi konusu ne durumda acaba?

DİKEÇ — «İstihdam konusu da Türkiye'nin en büyük sorunlarından birisidir.» Nüfus giderek artmakta, buna karşılık çalışan nüfusa nispi oranı azalmaktadır. 1975'li yıllarda 2 milyon 120 bin, 1979'larda 2 milyon 128 bin dolaylarında olan işsiz sayısı 1985 yılında 3 milyona yaklaşmıştır. Bu rakamlar çalışan nüfusun -ki bu 15 ile 65 yaşları arasın-

◆ Bazı yıkılışlar, daha parlak kalkınmaların destekleyicisidir.

W. Shakespeare

◆ Hiçbir şeye cesaret etmeyen, hiçbir şey için umut beslemesin.

Schiller

◆ İnsan yüzü kızaran ve yüzü kızarması gereken tek yaratıktır.

Mark Twain

da olarak düzenlenmiştir - % 16,5'inin emek gücünün istihdam edilmediğini göstermektedir. Bu da uluslararası kriterlere göre saptanmış bir rakamdır. Açık işsizler, tarımdaki gizli işsizler, başka kaynaklarla iş arayan işsizler ve işten ümidini kesmiş olan işsizler bu rakamlar içerisinde gösterilmiştir. Bunun dışındaki işsizlerin ise belirlenmesi imkânsızdır. Bu amaçla 1986 Bütçe Yasa Tasarısı'nda; «özel kesimde istihdamı artırıcı tedbirler alınmasının teşvik edilmesi», organize sanayi bölgelerinin geliştirilmesi, turizm alanlarına istihdamı artırıcı yatırımlar yapılması ve yaygın eğitim gibi konularda çalışılması öngörülmektedir. Yalnız hükümetçe son 2 yıldır yapılan değişimleri gözönüne alacak olursak, «kamu kesiminde artık emek gücü istihdam edilmemektedir». Ve bu kısıntıya zorunlu olarak gidilmiştir. Çünkü kamu kesiminde oldukça büyük oranda gizli işsiz vardır.

Gelir dağılımı konusunda ise, geçmiş yıllarda yapılan bir çalışma hariç, ne bir bütçede ne de programlarda ciddi bir çalışma mevcuttur. Ancak gerek kişisel gerekse bölgelerarası gelir dağılımının giderek bozulduğunu görmekteyiz; birtakım dış kaynaklardan elde ettiğimiz rakamlara göre... Gelir dağılımı sorununun çözümü, her şeyden önce bütçede öngörülen bölgelerarası yatırımlara, işgücünün istihdamına ve transfer harcamalarıyla fakir kesime aktarılan paralara bağlıdır.

ÇAKICI — Sayın Dikeç'in bu açıklamalarından işsizlik sorununun kısa vadede çözülemeyeceği, hatta uzun vadede bile özel kesim aracılığı ile kısmi bir çözüme ulaşabileceği anlaşılmaktadır. Sayın Ergün, 1986 Bütçesi ile ekonomik sorunların çözülmesinde başarılı olunup olunamayacağı konusundaki görüşlerinizi alabilir miyim? Özellikle işsizliği

azaltma konusunda bütçenin yaklaşımı nedir?

1985 yılı sonbaharında atağa kalkan enflasyon, türkiye'nin en önemli sorunudur; enflasyonun başlıca nedenleri emisyon artışı, bütçe açıkları ve KİT zamlarıdır

ERGÜN — Ekonomik sorunlar olarak iki konuyu ele almak istiyorum; büyüme ve enflasyon... Dilerseniz önce büyümeden başlayalım. Bindiği gibi bu yıl büyüme oranının hedeflenen büyümenin çok altında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Biraz önce Sayın Çağan ve Sayın Dikeç söylediler. Program'da büyüme hızı % 5,5 olarak hedeflendi. Ancak % 3,5 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu düşmenin en önemli nedeni sanayide kapasite kullanımının düşmesi ve elverişsiz hava koşullarının tarımı etkilemesidir. Şimdi bütçe rakamlarına baktığımız zaman, yatırımlar için cari fiyatlarla 1 trilyon 295 milyar lira ödenek ayrıldığını görüyoruz. Bu rakam, toplam harcamaların % 17-18'ini oluşturmaktadır. Bu rakam, geçen yıl % 20 idi. Demek ki yatırımların bütçe içindeki payı geçen yıla kıyasla düşmüştür. «Bu ödenekle, bu oranla, bu yatırım kaynağı ile büyük yatırımlar yapmak ve yatırım hamlesi başlatmak mümkün değildir.» Kaldı ki önümüzdeki yıl için % 25'lik bir enflasyon öngörülmüştür. Bu oranın gerçekleşeceğini kabul etsek bile, yatırım harcamalarında 1985 yılına göre reel bir artış olmayacaktır. Bu koşullar altında, bu bütçe ile % 6 veya % 7'lik büyü-

me hızlarına ulaşmak çok zor olacaktır. Şimdi burada devlet yatırımlarının nispi olarak azalması, özel sektör yatırımlarının artışı ile dengeleneceği ve büyüme hedefine bu yatırımlarla ulaşmanın amaçlandığı düşünülebilir. Ancak özel sektörde bu tür bir yatırım eğilimi gözlenememektedir. Özel yatırımlar şu anda durma noktasına gelmiştir.

Ayrıca 1986 yılında 1,8 milyar faiz ödemeleri ve 1,7 milyar da anapara ödemeleri olmak üzere toplam 3,5 milyar dolar dış borç ödemeleri öngörülmektedir. Bu durum önümüzdeki yıl önemli ölçüde bir finansman ihtiyacını ortaya koyacaktır. Diğer taraftan son nüfus patlaması göz önünde tutulduğu zaman, işsizliğin giderek daha büyük boyutlara ulaşacağı söylenebilir. «Bütçenin, işsizliği azaltma gibi bir hedefi olmadığı görülüyor.» Diğer önemli sorunlar şunlardır: Gençlik sorunu, sağlık sorunları giderek büyümektedir. Eğitim seviyesi sürekli gerilemektedir. Bebek ölümleri bakımından Türkiye rekorlar kırarak düzeye gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Milli Eğitim Bütçesi'nin, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi'nin toplam bütçe içindeki paylarının gittikçe azaldığını görüyoruz. Bu çok düşündürücüdür.

ÇAKICI — Sayın Ergün, ülkemizde enflasyonun nedenleri ve 1986 Bütçesi'ndeki önlemlere değinir misiniz?

ERGÜN — Enflasyona gelince... Enflasyon, Türkiye'nin en önemli sorunudur. Ve 1985 sonbaharında da atağa kalkmış durumdadır. Bilindiği gibi, enflasyonun çok nedenleri vardır. Ben burada bunların hepsini anlatacak değilim. En önemli üç sebebi vardır: Birincisi emisyon, ikincisi bütçe açıkları ve üçüncüsü KİT zararları... Şayet enflasyona karşı tutarlı

önlemler alınmazsa, toplumun bütün temelleri sarsılacaktır. Şimdi 1986 Bütçesi'ne baktığımız zaman; tüm emisyon artışına rağmen, iç istikraza rağmen ve yeni vergi paketine rağmen; bütçe yine açık veriyor. Enflasyonun temel nedenlerinden biri bütçe açıkları olduğuna göre, 1986 Bütçesi de enflasyonla savaşta pek yardımcı olamayacaktır. Ayrıca büyük ölçüde bir iç istikraz öngörülüyor; 1 trilyon lira civarında... Bu durumda faizlerin de düşmesi mümkün görünmüyor. Çünkü «devletin bu ölçüde bir borçlanmaya gidebilmesi için, faizleri yüksek tutması gerekir.» Ayrıca görünen odur ki, borçların geri ödenmesi - ki bu borçların büyük bir kısmı vadelidir - vergi gelirlerinin giderek daha büyük kısmını yutacaktır. 1986 Yılı Bütçesi'nde borç anapara ve faiz ödemelerinin 1986 vergi gelirlerinin % 47'sine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Halbuki sağlıklı bir kamu finansman yapısı oluşturulması ve böylece gelir-harcama dengesinin kurulması, enflasyonla savaşın ilk şartıdır.

Özet olarak, 1986 Bütçesi bize şimdiye kadar izlenen politikalara devam edileceği, yatırımlarda büyük bir artış olmayacağı, sosyal amaçlı harcamaların düşük tutulacağı ve gelir bölüşümüne de müdahale edilmeyeceğini göstermektedir. Bu «bütçe, sadece memur maaşlarını ve normal cari harcamaları kapsayan bir bütçe» görünümündedir. Bütçe açığını kapatmak için, bir yandan vergiler artırılırken, öte yandan devlet harcamalarını mutlaka sağlam kaynaklara dayandırmak gerekir. Ve en önemlisi devlette israfı önlemek lazımdır. Devlet bu kadar israfın içinde olursa, enflasyon kesinlikle önlenemez. Bir yandan hayati önemi haiz yatırımlara ödenek bulunamıyor, öte yandan yatırım adı altında kamu binaları, lojmanlar, lüks kamplar ve saire yapılıyor.

ÇAKICI — Sayın Ergün, lojman ve kamplar bir nevi sosyal yardım ve çalışma verimini artıran yatırımlardır. Bunlardan bugün için vazgeçmek ne derece mümkün bilemiyorum.

milli gelirin % 30'unu devlet kullandığı halde kırtasiyecilik nedeniyle kamu kesimi hızlı karar alamıyor; devlet dairelerinde ve KİT'lerde etkinlik büyük ölçüde azalıyor

ERGÜN — Bugün milli gelirin % 30'unu devlet kullanıyor. Ama devletin topluma sunduğu hiçbir hizmet yeterli değildir. Kırtasiyecilik nedeniyle kamu kesimi hızlı karar alamıyor. Böylece hem kamu dairelerinde ve hem de KİT'lerde etkinlik büyük ölçüde azalıyor.

ÇAKICI — Sayın Dikeç, daha önce de değindiğiniz Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na verilen «Borç İdaresi» görevinin etkilerini biraz daha açabilir misiniz?

DİKEÇ — Hükümetin 1986 Bütçe Yasa Tasarısı'nda bütçe açığı, daha mali yılın başlangıcında 501,5 milyar lira olarak belirtilmiştir. Hazine ile yapılacak işlemler kapsamında ise 1986 Yılı Bütçesi'nde Hazine'ye, 1,6 trilyon liralık bir iç borçlanma yapma yetkisi verilmiştir. Üstelik, bu yetki % 50 oranında artırılabilir, denilmektedir. Her ne kadar Hazine'nin görevi iç ve dış borç ödemeleriyle ilgili yönetimi sağlamak ise de, Hazine'ye verilen bu yetkinin bütçe açığının çok üzerinde olması, düşündürücüdür. Bu nedenle hükümetin bütçesini genel olarak incelediğimizde, gerek vergi yasa tasarılarında yapılan

değişiklikler gerek Bütçe Yasa Tasarısı'nın daha başlangıç gerekçelerinde belirtildiği üzere, maliye politikasına işlerlik kazandırıldığına dair görüşlere katılmak biraz zor. Sayın Çagan ve Sayın Ergün'ün yaptığı konuşmaları da dikkate alacak olursak, genelde Bütçe'de mali bir politika izlemesinden çok, fiskal amacın hâkim olduğu görülmektedir. Bir başka nokta da şudur: 1986 Bütçesi'nde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na verilen borç yönetimi, eskiden de vardı. Bu kez anapara faiz ödemeleri veya anapara ödemelerinin çıktı, iç ve dış borçlanma sonucu elde edilecek hâsılatın gelir olarak ayrı bir bütçe izlenmesi öngörülmektedir. Ancak Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bugün genel bütçeli kurumlar arasında en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bu pay içinde transfer ödeneklerinin ise hemen hemen 1984 - 1985 bütçelerinde % 57'ye kadar ulaştığını görüyoruz. Bir başka deyişle, Müsteşarlığa verilen gider bütçesinin % 90'ın üzerinde bir oranı, dış borç ve iç borç anapara ve faiz ödemelerine gitmektedir. Bu konunun hassasiyetle üzerinde durulmasında yarar vardır.

ÇAKICI — Sayın Ergün, son vergi kanunlarındaki değişiklikler hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyim? Bu değişikliklerin başarı şansı nedir?

ERGÜN — Önce şunu sormak lazım: Bu vergi paketine neden gerek duyuldu? Temel nedeni, kamu kesiminde gelir-harcama dengesinin bir türlü kurulamamış olmasıdır. Bütçe büyük oranda açık veriyor. Bu yıl KDV'den 800 milyar lira dolayında bir gelir bekleniyor. Bu durumu başarılı saymak mümkün değil. Bu meblağ, yaklaşık kaldırılan vergilerden ortaya çıkan kayıplar kadar. Halbuki bu yıl Gayri Safi Milli Hasıla 36 trilyon TL tahmin ediliyor. KDV oranı kadar yani % 10 olarak alırsak, 3 tril-

yon 600 milyar eder. İstisnalar, muafiyetler, kaçaklar olarak bunun % 50'sini düşerse; demek ki en az 1.5 trilyon KDV toplanması gerektirir. Şu halde kısa sürede vergi toplamak gerekiyordu ve bu amaçla yeni vergi plaketi hazırlanmıştır. Yeni vergi paketi ile ilgili olarak şunlar söylenebilir:

1986 yılı bütçesi kısa sürede devlete ek gelir elde etmek amacıyla hazırlanmıştır; vergi vermeye alışık olmayanlar için önlem getirmemekte, kurumlaşmayı cezalandırmaktadır

(1) Bilindiği gibi verginin ekonomik, sosyal ve finansal işlevi vardır. Tasarıda ilk dikkati çeken husus olarak, -ki daha önce Sayın Çağan ve Sayın Dikeç değindiler- vergilemenin ekonomik ve sosyal boyutunun büyük ölçüde ihmal edildiği ve sadece devlete ek gelir elde etmenin amaçlandığını görüyoruz. Bu önemli bir eksikliktir. (2) Tasarı şimdiye kadar vergi verenlerden daha fazla vergi almayı öngörüyor. Fakat vergi vermeye alışık olmayanların da kapsanması için önemli bir tedbir getirmiyor. Tarım kesiminin, serbest meslek grubunun ve ticaret erbabının yeterince vergilendiği kanısında değilim. Bu üç kesimde çok büyük ölçüde vergi kayıpları söz konusudur. (3) Yeni vergi tasarısı kurumlaşmayı cezalandırmaktadır. Gelir Vergisi dillimlerinde meydana gelen değişiklik ve Kurumlar Vergisi oranının yükseltilmesiyle bundan böyle anonim şirket kurmak yerine örneğin kolektif şir-

ket kurmak daha kârlı bir duruma getirilmiştir.

ÇAKICI — Sayın Ergün, bu açıklamalarınıza ben de katılıyorum. Bu düzenleme ile doğmakta olan Sermaye Piyasası ölüme mahkûm ediliyor. Bu, Türkiye'de zaten başlangıç aşamasında olan kurumlaşmaya bir darbe indirmektedir.

ERGÜN — İzinizle vergi paketinde gördüğüm diğer eksikliklere devam ediyorum: (4) Türkiye'de vergi gelirlerinin istenen düzeye çıkarılamaması, vergi oranlarının düşük olmasından veya vergi çeşidinin az olmasından değil, «vergilerin yaygınlaştırılmamasından kaynaklanmaktadır.» Vergilerin yaygınlaştırılması ise her şeyden önce vergi dairelerinin rasyonel bir hale getirilmesine bağlıdır. Fakat tasarı bu konuda bir yenilik getirmiyor. (5) Ve sonuncu olarak, bu kadar önemli ve her kesimi yakından ilgilendiren bir kanun tasarısının kamuoyunda hiçbir şekilde tartışılmadan alelacele Meclis'e sevkedilmesi, izahı zor bir davranıştır.

ÇAKICI — Mevcut hükümetin birçok olumlu uygulamaları yanında; yasa tasarılarını kamuoyunda olgunlaştırılmadan meclise sevketmesi veya bazı konularda -fon olayında olduğu gibi- meclisten geçirmeden uygulama yapması eksik yanındır. Sayın Ergün, sizce sağlıklı bir bütçe ve maliye politikası için neler yapılmalı, hangi önlemler getirilmelidir?

ERGÜN — Öncelikle bir hususu belirtmek istiyorum: Bizde mecliste kanunlaşan bütçelerle yıl içinde uygulanan bütçeler arasında hiçbir bağlantı kalmamaktadır. Bazen hükümetler ufak hacimli bütçeler sunmakta, ancak yıl içinde, bütçe kanununa koydukları esnek maddelerle ödenekleri artırmaktadırlar. Bu durum bize, meclisin bütçe üzerin-

deki kontrol işlevini tam olarak yerine getiremediğini göstermektedir. Bu konuda gereken önlemler alınmalıdır. Bir diğer husus şu: Bütçeler meclise sunulduğunda gerek parlamento içinde gerek kamuoyunda büyük tartışmalar yapıldığı halde, sonradan nedense kesin hesabın ne olduğu hiç araştırılmıyor. Örneğin 1984 yılı konsolide bütçe açığı, kesin olarak belli değildir. Üç ayrı rakam veriliyor. Ayrıca verilen ödeneğin hizmeti nasıl etkilediği, hizmetin miktar ve kalitesini artırıp artırmadığı da araştırılmıyor.

bütçe hazırlığına katılabilmesi için, parlamentoya bağlı yeni bir örgüt ve bilgisayar sistemi kurulmalı, yasama organına sürekli bilgi aktarılmalıdır

Diğer taraftan kamu kesiminde önemli savurganlıklar var. Bu savurganlıklara son verilmeli, devlet kamu maliyesi kesiminde, mutlaka etkinlik sağlanmalıdır. Harcanan her kuruşun hesabı çok iyi yapılmalı. Aksi halde sorunların çözümünü mümkün değildir. Bir önemli nokta da şu: Kamu harcamalarının sağlam kaynaklara dayandırılması; devletin altyapı yatırımlarını, eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetlerini yerine getirebilmesi; hiç kuşkusuz Hazine'nin kuvvetli olmasına bağlıdır. Hazine'nin kuvvetli olması da vatandaşların vergi ödemeleriyle ilgili görevlerini noksatsız yerine getirmeleriyle mümkün olur. Bu amaçla vergi dairelerini mutlaka rasyonel bir hale getirmek lazımdır. Vergi daireleri ve memurları,

fiziki ve maddi kolaylıklar ile teşhiz edilmelidir. Kanaatim odur ki, vergi daireleri etkinlik kazandığı, bunların işleyişi, imkânları genişletilip modernize edildiği takdirde; vergi toplamada önemli bir aşamaya girecektir, önemli bir aşama yapılacaktır.

ÇAĞAN — Sayın Ergün çok yerinde bir değerlendirmeye yasama organının bütçeyi kontrol işlevini yerine getiremediğini belirtti. Bu, aslında sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Bütün batı demokrasilerinde bu sıkıntı duyulmaktadır. Anayasal bütçe süreci aslında bugün geçerliliğini yitirmiş, tarihi gerekçeye dayandığı için, modern gereksinimlere ayak uyduramamaktadır. O nedenle son yıllarda bazı Batı Avrupa ülkelerinde, yasama organının bütçenin hazırlık aşamasında bütçe sürecine katılması yönünde bazı çalışmalarda ve girişimlerde bulunulmaktadır. Bunun için doğal olarak «parlamentonun bir bakıma yapı değiştirmesi, parlamentoya bağlı bir bürokrasi örgütü kurulması ve bu bürokrasi örgütünün doğrudan doğruya yasama organına bilgi aktarması, bilgisayar sisteminin parlamento bünyesi içinde kurulması gerekmektedir.» Ancak bu koşullarla yasama organının bütçe hazırlığına katılması düşünülebilir. Çünkü uzun yıllardan beri yasama organı sadece bütçeyi onaylayan ve yerine göre reddeden bir makam olarak düşünülmüştür. Yasama organı bütçeyi reddedebilir. Ancak yasama organının bütçeyi reddetmesi demokrasilerde çok sık kullanılan olağan bir yol değildir. Ancak olağanüstü siyasal koşullarda başvurulacak bir yoldur.

ÇAKICI — Sayın Çağan, böyle bir örgütün 1986'da değilse bile ileride kurulması konusunda parlamento da bir çalışma yapılmasını dileyey-

lim. Sayın Dikeç, sizin 1986 Bütçe Tasarısı'nın getirdikleri konusunda son olarak söyleyecekleriniz var mı?

DİKEÇ — 1986 Yılı Bütçe Yasası Tasarısı'nın mali ve mali olmayan amaçlar açısından getirdikleri daha önceki konuşmalarda değerlendirildi. Ancak 1986 Yılı Program hedefleri doğrultusundaki ilişkiyi alt kalemlerden değerlendirme yoluna gitme olanağı vardır. Bilindiği üzere 7 trilyon 251,5 milyar civarında gider bütçesi konulmuştur. Bunun % 42'si olan 3 trilyon 46 milyar liralık kısmı cari ödenektir. Yatırım ödenekleri ise 1,3 trilyon civarındadır ve % 18 oranındadır. Transfer ödemeleri ise 2,9 trilyon civarındadır. Mali olmayan amaçları değerlendirmek için, her şeyden önce hem cari harcamaların out-down'larını bilmek lazım, hem de özellikle bizim bütçelerimizde en büyük etken olan transfer harcamalarının nereye gittiğinin, ekonomiyi ne şekilde etkilediğinin bilinmesi lazımdır.

Bütçe Yasa Tasarısı'ndan andığımız kadarıyla, Hazine yardımları hariç, transfer ödenekleri 2,9 trilyondur. Bunun iç ve dış borç faizi ile genel giderlerin toplamına ayrılacak kısmı 1 trilyon 134 milyar lira; KİT'lere verilecek yardım ise 200 milyar lira. Emekli Sandığı'na ise 260 milyar liralık bir ödeme yapılacaktır. Diğer transferler ise, 1 trilyon 315,6 milyar civarındadır. Kanımca gerek iç ve dış borç faizlerinin gerekse KİT'lere verilen ve dolaylı olarak sosyal güvenlik kuruluşu olan Emekli Sandığı'na ayrılan paraların ne şekilde kullanılacağına değerlendirilmesini ayrıntılı olarak yapmak gerekir. Ayrıca bakiye kalan 1,3 trilyon civarındaki diğer transferlerin mali mi, ekonomik mi yoksa sosyal amaçlı mı olduklarına göre değerlendirilmeleri gerekir. Elimizdeki verilerden bunun ne olduğunu biz bilemiyoruz. Bu-

nun bilinmesi, özellikle bütçenin mali olmayan amaçlara hizmet edip etmediği konusunda bize katkıda bulunacaktır.

genel değerlendirme

ÇAKICI — Bu açık oturumda bütçenin parlamenter demokrasilerdeki önemi açıkça ortaya kondu. Parlamantonun bütçenin sağlıklı yapılabilmesi için katkılarının artırılabilmesinde bir bürokrasi örgütü kurulması bile önerildi.

Bütçelerin amaçlarının mali ve mali olmayan ayrımına paralel olarak 1986 bütçesi değerlendirildiğinde; fiskal amacın yani gelir-gider dengesinin belli ölçüde gerçekleştirilebileceği, dolayısıyla bu amaca erişilebileceği belirtildi. Özellikle Katma Değer Vergisi ve diğer vergi teklifleri ve iç borçlanma ile bütçe açığının en aza indirilebileceği ifade edildi. Ancak mali (fiskal) olmayan amaçlara erişmede 1986 Bütçesi'nde kamu yatırımlarının kısılması ve yeni memur ile işçi alımlarının durdurulması öngörüldüğünden, işsizliğin çözümünün özel kesime bırakıldığı yolunda bir kanaat belirdi.

Öte yandan eğitim ve sağlık hizmetlerine 1986 Bütçesi'nde ayrılan ödeneklerin azlığına dikkat çekilerek; bunun üzerinde durulması gerektiğine işaret edildi.

Vergi yasalarındaki değişikliklerin bir an önce gerçekleştirilmesine bağlı olarak hazırlanan 1986 Bütçesi'nin ülke ekonomisine katkıda bulunması, konuşmacıların ortak dileği olarak ifade edildi.

Katkılarınız ve toplantıya katıldığınız için teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 8 Kasım 1985 tarihinde yapılmıştır.



Oto emniyet camlarında ŞİŞE-CAM GÜVENİ:

DURACAM ve LAMEKS

Tavlama yöntemiyle sertleştirilmiş Duracam ile, iki cam plakanın PVB film tabakasıyla birleştirilmesiyle üretilen Lameks oto emniyet camları yüksek optik kalite, darbe dayanıklılığı ve ölçü/kalıp hassasiyeti gibi, oto emniyet camlarında aranan tüm niteliklere sahiptir.

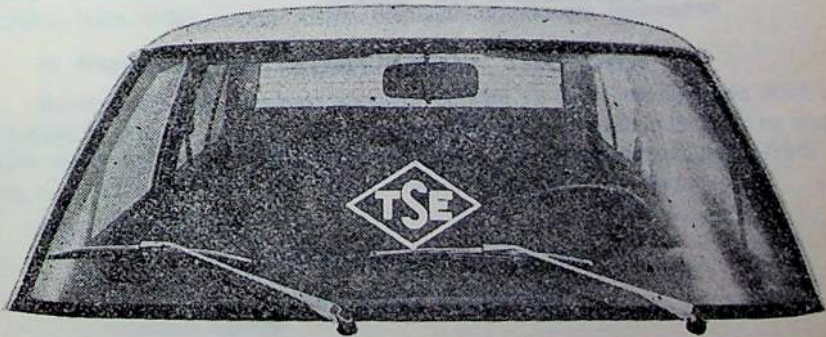
Bu niteliklerin sağladığı güvene ek olarak, Duracam ve Lameks oto emniyet camlarıyla Duracam ısıtmalı arka camları, ülkemizin cam sanayii önderi Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin tesislerinde üretilmiş olmanın güvenini de yansıtırlar.

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beytem Han Kat 4-8 Şişli-İstanbul
Tel.: 146 11 30 - Direkt. 147 06 66 Teleks: 22614 cam tr

DURACAM[®]

Lameks[®]





sentetik iplik fabrikaları a.ş.

- Naylon - 6 İplik
- Naylon - 66 İplik
- Polyester İplik
- Polyester Tekstüre İplik
- Polyester Tekstüre Boyalı İplik
- Naylon - 6 Elyaf
- Polyester Elyaf

ÜRETİYORUZ.

AVRUPA ve ORTADOĞU
ÜLKELERİ ile ÇİN'e

İHRACAT YAPIYORUZ.



Pilot Sanayi Bölgesi - BURSA
Telefon : 31 400 (5 hat)

Sınai Tesislerde Kapasite - Maliyet Kavramı Üzerine Bir Not

DR. SUPHI DİNÇTÜRK

«Kapasiteyi ondabir fiyatına iki katına çıkarmayı öğreninceye kadar çok paramız gitti.»

SAKIP SABANCI

YATIRIM projelerinin hazırlanması ve değerlendirilmesi sırasında üzerinde önemle durulan bir husus ölçek veya kapasite konusudur. Zaman zaman üretim tesislerinin yeteri kadar büyük ölçekli kurulmadığı nedeniyle projelerin başarısız olduğu veya ürünlerin ihracat şansının olmadığı belirtilir. Bu ifadelerden anlatılmak istenen büyük ölçekli üretim tesislerinin gerek birim üretim için yapılacak sabit sermaye yatırımı ve gerekse birim üretim maliyeti yönünden küçük ölçekli tesislere nazaran daha avantajlı olacağıdır. Bu husus ünlü sanayicimiz tarafından dramatik bir şekilde dile getirilmiştir (Hürriyet, 16.8.1985).

Aşağıdaki bölümlerde bu konunun detaya kaçmadan incelenmesi amaçlanmıştır. Konunun rahat anlaşılmasına olanak vereceği düşüncesiyle açıklamalarımız; (i) Kapasite - üretim maliyeti, (ii) Kapasite - ekipman maliyeti ve (iii) Kapasite - tesis sabit yatırım tutarı başlıkları altında ele alınacaktır.

(i) Kapasite - Üretim Maliyeti İlişkisi

Sanayileşmiş toplumlarda sermaye birikimi ve refah oluşumunda etkin olan faktörlerin başında, üretilen mal ve hizmetler için elde edilen değer bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan girdilerden daha fazla olması gelir. Girdi olarak adlandırdığımız unsurlar çeşitli masraf kalemlerinden oluşur :

İMALAT MALİYETLERİ

- Malzeme Giderleri
 - Hammadde
 - Yardımcı Madde
 - İşletme Malzemesi
- Direkt İşçilik
- Genel İmalât Maliyetleri

- Endirekt İşçilik
- Enerji - Yakıt
- Bakım - Onarım
- Amortismanlar

SATIŞ ve YÖNETİM MALİYETLERİ

- Ambalaj Giderleri
- Satış Giderleri
- Genel Giderler

Bu gider kalemleri 3 kategoride toplanabilir : (1) Değişken karakterli giderler, (2) Sabit karakterli giderler ve (3) Yarı değişken karakterli giderler.

Değişken karakterli giderler üretim seviyesine bağlı olarak değişirler ve bu konuda verilecek en güzel örnek malzeme giderleridir. Sabit karakterli giderler ise aksine üretim düzeyinden etkilenmezler ve ölçülebilirle değişimle beraber belirli bir kapasitedeki tesis için her üretim düzeyinde aynı kalırlar (amortisman giderleri gibi). 3. kategorideki giderler adından da anlaşılacağı gibi kısmen sabit ve kısmen de değişken bir karakteri haizdir. Bu giderler üretim düzeyine bağlı olarak değişirse de bu değişim 1. kategorideki giderlerinki gibi basit değildir. Enerji ve işçilik giderleri yarı değişken karakterli giderler için örnek gösterilebilir.

Maliyeti oluşturan bu masraf kalemlerinden değişken giderler kapasite ve ölçek ile aynı oranda artarken sabit ve yarı değişken karakterli giderlerin kapasite ve ölçek ile artış hızı daha yavaştır (Bu husus daha sonraki bölümlerde açıklanacaktır). İşte bu nedendir ki üretim ölçeği maliyetleri önemli şekilde etkiler ve üretim ölçeğini büyütmezsizin birim maliyetleri belirli seviyelerin altına indirmek mümkün olamaz. Bu faktör özellikle sabit ve yarı değişken karakterli giderlerin toplam giderler içindeki payına paralel olarak ehemmiyet arzeder.

Yukarıdaki açıklamaları tek bir cümle ile ifade etmek gerekirse, büyük ölçekli üretim tesislerinde genellikle birim maliyetler daha küçük kapasitedeki tesislerde elde edilebilecek birim maliyetlerden küçüktür. Bu sonucu doğuran en önemli faktör şüphesiz tesis kapasitesi ile yapılacak sabit sermaye yatırımı arasındaki ilişkidir. Kapasite - yatırım tutarı konusunu makina - ekipmanlar ve sınıai tesisler için ayrı ayrı incelemekte fayda vardır.

(ii) Makina - Ekipmanlar için Maliyet - Kapasite İlişkisi

Ekipman maliyetinin kapasiteyle değişimi hususunda yapılan çalışmalar sonunda ilk defa Williams [(chem. Eng. 54 (12), 124 (1947)] ekipman kapasitesi ile ekipman maliyeti arasında logaritmik bir ilişkinin mevcudiyetini göstermiştir (Eşitlik 1).

$$\frac{C_n}{C} = \left(\frac{S_n}{S} \right)^n \dots\dots\dots (1)$$

Burada;

C_n = Yeni ekipman maliyeti

C = Baz olarak alınan ekipman maliyeti

S_n = Yeni ekipman kapasitesi

S = Baz olarak alınan ekipman kapasitesi

n = Ekipman maliyetinin ekipman kapasitesine karşı duyarlılığını belirten ekspanansiyel faktör.

Ekspanansiyel faktör ekipman türüne bağlı olarak 0,44 - 1,00 aralığında değişmekte ise de birçok makina - ekipman için 0,6 civarında olduğu bulunmuştur (Eşitlik 2).

$$C_n = r^{0.6} \cdot C \dots\dots\dots (2)$$

Burada; $r = S_n/S$ 'dir.

Ekspanansiyel faktörün muhtelif değerleri alması durumunda (C_n/C)'nin (S_n/S)'e göre değişiminin incelenmesinde yarar vardır. Bu husus aşağıdaki tablo ve grafiklerde gösterilmiştir (Tablo 1 ve Şekil 1).

TABLO 1

Ekspanansiyel Faktör, n 'nin Alacağı Muhtelif Değerler için C_n/C 'nin S_n/S 'e göre değişimi:

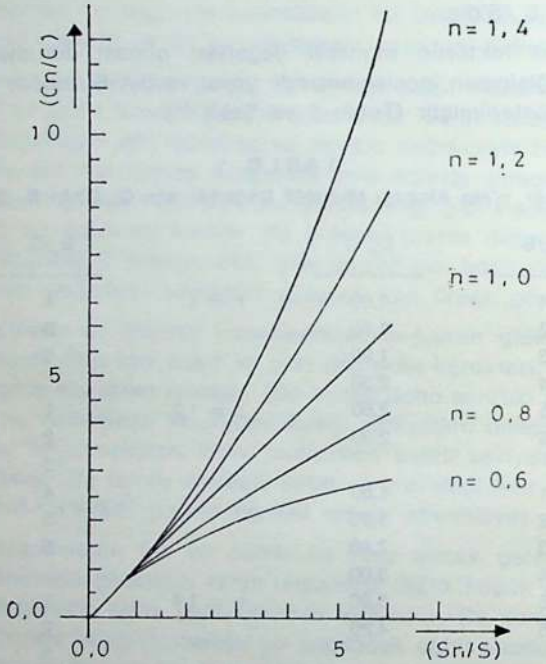
	S_n/S	C_n/C		S_n/S	C_n/C
$n = 0,6$	1	1,00	$n = 1$	4	4,00
	2	1,50		5	5,00
	3	1,90		6	6,00
	4	2,30	$n = 1,2$	1	1,00
	5	2,60		2	2,30
	6	2,90		3	3,70
$n = 0,8$	1	1,00	4	5,30	
	2	1,70	5	6,90	
	3	2,40	6	8,60	
	4	3,00	$n = 1,4$	1	1,00
	5	3,60		2	2,60
	6	4,20		3	4,70
$n = 1$	1	1,00	4	7,00	
	2	2,00	5	9,50	
	3	3,00	6	12,30	

Grafikten görüleceği gibi n 'nin birden küçük olması hallerinde ekipman maliyetindeki artış hızı kapasitedeki artış hızından küçüktür. Diğer bir değişle ekipman kapasitesi artarken maliyetler daha yavaş artmaktadır. Bunun anlamı birim üretim için yapılması gerekli sabit sermaye yatırımı büyük ölçekli tesislerde daha azdır. Üretim maliyetleri açısından konuya bakıldığında ise birim maliyetlerin daha az olacağı anlaşılır. Bu husus liberal ekonomilerde ve ihracata dönük yatırım projelerinin hazırlanması sırasında tesis büyüklüğü konusunda karar verirken muhakkak dikkate alınmalıdır.

Yine grafikten görüleceği gibi n faktörü bire yaklaştıkça maliyetler neredeyse kapasite ile orantılı olarak artmakta ve $n=1$ olması durumunda (C_n/C)

ile (S_n/S) arasında lineer bir orantı gözlenmektedir. Bu durumda artık ekipman kapasitesindeki artış maliyetlerde aynı oranda bir artış yaratmaktadır.

Son olarak n 'nin birden büyük olması halini incelersek, bu çok nadir görülen bir durumdur, grafikten görülebileceği gibi ekipman kapasitesi ile ekipman maliyeti arasında neredeyse aşırı bir duyarlılık söz konusudur ve maliyetlerdeki artış hızı kapasite artışından daha fazladır. Bunun anlamı bu tip makina - ekipmanlar için ekipman maliyeti ve yapılacak sabit sermaye yatırımı sözkonusu edildiğinde büyük tesis seçmenin hiçbir avantajı yoktur.



Şekil 1. Ekipman maliyeti - Ekipman kapasitesi ilişkisinin grafik olarak temsili.

Sektörlere göre n faktörünün alabileceği değerler teknik literatürde mevcut olup bunun bir listesi «EK»te verilmiştir.

Yukarıdaki tür ilişkilerinin şüphesiz diğer bir faydası, kapasitesi ve maliyeti bilinen bir ekipmandan hareketle farklı kapasitedeki ekipman maliyetinin çabucak tespit edilmesine imkân vermesidir. Bu maksat için (1) no.lu eşitliği

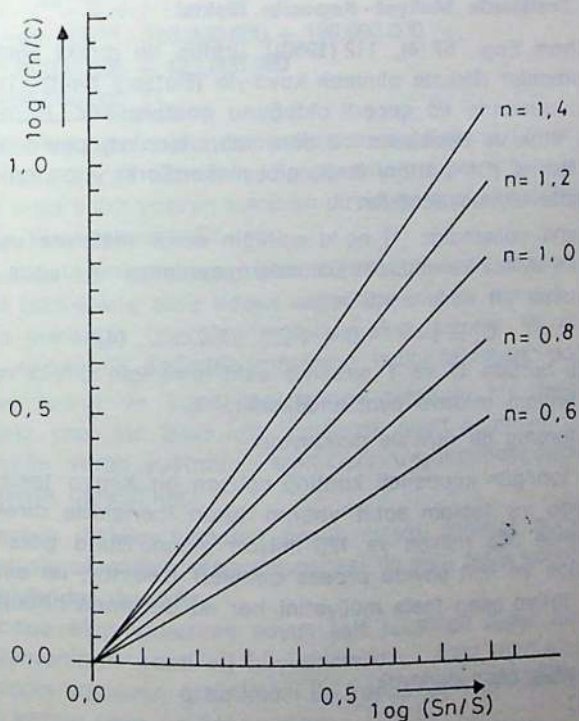
$$\log (C_n/C) = n \log (S_n/S) \dots\dots\dots (3)$$

şeklinde logaritmik formda yazmak daha uygundur. Bu eşitliğin logaritmik koordinatlar üzerinde grafik olarak ifadesi bir doğru verecektir. Bu durum muhtelif n değerleri için aşağıda gösterilmiştir (Tablo 2 ve Şekil 2).

TABLO 2

Muhtelif n Değerleri için $\log(C_n/C)$ nin $\log(S_n/S)$ 'e göre değişimi :

	$\log(S_n/S)$	$\log(C_n/C)$		$\log(S_n/S)$	$\log(C_n/C)$
$n = 0,6$	0,00	0,00	$n = 1$	0,60	0,60
	0,30	0,18		0,70	0,70
	0,48	0,29		0,78	0,78
	0,60	0,36	$n = 1,2$	0,00	0,00
	0,70	0,42		0,30	0,36
	0,78	0,47		0,48	0,57
$n = 0,8$	0,00	0,00	$n = 1,4$	0,60	0,72
	0,30	0,24		0,70	0,84
	0,48	0,38		0,78	0,94
	0,60	0,48	$n = 1,4$	0,00	0,00
	0,70	0,56		0,30	0,42
	0,78	0,62		0,48	0,67
$n = 1$	0,00	0,00	0,60	0,84	
	0,30	0,30	0,70	0,98	
	0,48	0,48	0,78	1,09	



Şekil 2. Maliyet-Kapasite ilişkisinin logaritmik koordinatlar üzerinde gösterilmesi.

Yukarıda izah edilen hususların aydınlığa kavuşturulması için bir örnek vermekte yarar vardır. Örnek olarak $n = 0,6$ olması halini ele alalım.

(2) no.lu eşitlik herhangi bir ekipman kapasitesinin iki katına çıkarılması durumunda maliyetin

$$C_n = 2^{0.6} \cdot C = 1,5 C$$

sadece % 50 kadar artacağını ifade eder. Bu husus şüphesiz ekipman ebadının büyütülerek, kapasitesi birincinin iki katı olan ekipman yapımı durumunda geçerlidir. Yoksa aynı ebat veya kapasitedeki ekipmanın sayısının ikiye çıkartılması durumunda şüphesiz maliyet de iki katına çıkacaktır.

Williams tarafından tesis edilen logaritmik ilişkiye esas olan husus ekipman maliyetinin yapım için kullanılan malzeme giderinin bir fonksiyonu olmasına karşılık (ki bu yüzeyin fonksiyonudur, küresel reaktörlerde r^2 ile orantılıdır) ekipman kapasitesinin hacmin fonksiyonu (küresel reaktörlerde r^3 ile orantılıdır) olması esasından ileri gelir. Küresel reaktör örneğinde görüldüğü gibi maliyetlerin ölçek büyümesine karşı duyarlılığı birden azdır.

Makina - ekipmanlar için maliyet - kapasite ilişkisini böylece özetledikten sonra artık sınıai tesisler için durumu inceleyebiliriz.

(iii) Sınıai Tesislerde Maliyet - Kapasite İlişkisi :

Chilton [Chem. Eng., 57 (4), 112 (1950)] üretim ile direkt ilgili olan bina ile makina ve ekipmanlar dikkate alınmak kaydıyla (Battery limit) (1) no.lu eşitliğin sınıai tesisler durumunda da geçerli olduğunu göstermiştir. Burada belirtilmesi gereken husus stok ve depolama binaları, idari binalar, çevre düzenlemesi ile su ve elektrik temini (Off-battery limit) gibi maksatlarla yapılacak harcamaların bu ilişkide dikkate alınmayacağıdır.

Daha sonraki çalışmalar (1) no.lu eşitliğin sınıai tesislere uygulanması halinde maliyetlerin direkt ve endirekt bölümlere ayrılmasının uygun olacağını göstermiştir. Bu husus (4) no.lu eşitlikle

$$C_n = f \cdot r^{0.6} \cdot D + I \dots\dots\dots (4)$$

gösterilmiş olup burada D ve I sırasıyla eski tesis için direkt ve endirekt maliyetler f ise toplam relative fiyat endeksidir.

Şimdi bu durumu bir örnekle açıklayalım.

Örnek : 50 ton/gün kapasiteli kontinü çalışan bir kimya tesisi sabit yatırım tutarı 500 milyon ve toplam sabit yatırım tutarı içerisinde direkt ve endirekt maliyetler sırasıyla 380 milyon ve 120 milyon olsun. Buna göre kapasitesi bu tesisin 2 katı olan ve eşit sayıda proses üniteleri (reaktör, ısı eşanjörleri, pompalar v.b. gibi) ihtiva eden tesis maliyetini her iki durumda hesaplayalım.

I. Durum :

(2) no.lu eşitlik esas alınarak

$$C_n = r^{0.6} \cdot C$$

$$C_n = 2^{0.6} \cdot 500.000.000$$

$$C_n = 758.000.000 \text{ TL.}$$

olarak bulunur.

II. Durum :

Şimdi (4) no.lu eşitliği esas alarak problemi çözmeye çalışalım. Burada (4) no.lu eşitliğin sağlayacağı kolaylıkları tam olarak anlayabilmek için yeni tesisin yapılacağı yerdeki

İşçilik ücretleri endeksi	0,90
İşçilik etkinlik faktörü	0,90
ve Materyal ve ekipman fiyat endeksi ...	1,15

varsayalım. Bu endekslerin tetkikinden yeni tesisin yapılacağı yerin orijinal tesisinkine nazaran işçi ücretleri ve prodüktivite yönünden avantajlı fakat malzeme ve ekipman fiyatları bakımından ise dezavantajlı olduğu görülür.

Bu faktörleri bir arada toplu olarak mütalaa edersek

$$f = (0,90) \cdot (0,90) \cdot (1,15) = 0,93$$

buluruz. Bunun anlamı f faktörü bir bütün olarak gözönüne alındığında yeni tesis yerinin eskisine göre daha avantajlı olacağı görülür.

Şimdi bu değerleri (4) no.lu eşitlikte yerine koyarak yeni tesis sabit yatırım tutarını hesaplayabiliriz.

$$C_n = f \cdot r^{0.6} \cdot D + I$$

$$C_n = 0,93 \cdot (2)^{0.6} \cdot 380.000.000 + 120.000.000$$

$$C_n = 536.000.000 + 120.000.000$$

$$C_n = 656.000.000 \text{ TL.}$$

(4) no.lu eşitliğin kullanılmasıyla bulunan değer (2) no.lu eşitlikle bulunan değerden daha küçük olması kısmen avantajlı toplam fiyat endeksinde ve kısmen de orijinal tesis sabit yatırım tutarının direkt ve endirekt maliyetler olarak ayrılması olmasından ileri gelmektedir.

Bu şekilde bir çalışmayla kısa sürede alınacak sonuçlar zaman alıcı konvansiyonel tekniklerle elde edilen değerlerle olumlu korrelasyon göstermektedir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen metodun uygulanması ile elde edilecek bilgiler çoğu kez ekonomik değerlendirmelerde kullanılabilir doğrudur.

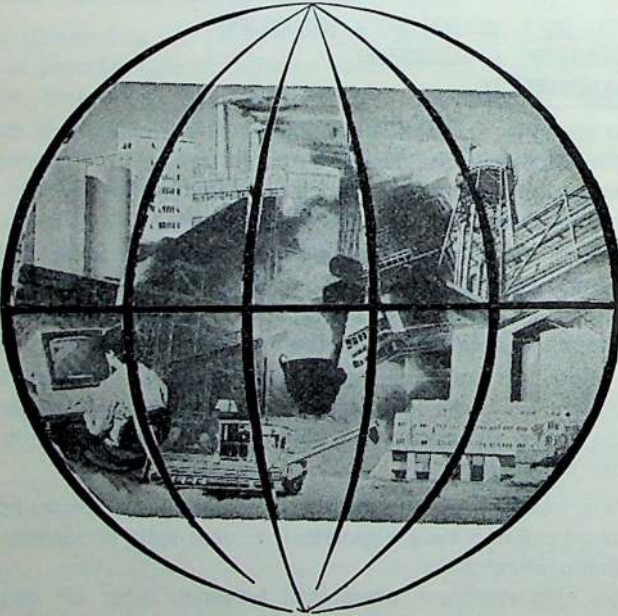
Yatırım tutarı ve kapasitesi bilinen referans bir tesisten hareketle farklı kapasitedeki yeni bir tesis için yapılacak sabit sermaye yatırımının hesaplanmasına imkân veren yukarıdaki eşitliklerin uygulanması sırasında aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır.

- i. Ampirik ilişkiler nispeten büyük ölçekli tesisler durumunda geçerlidir.
- ii. Baz olarak alınan tesis kapasitesi ile yeni tesis kapasitesi belirli bir limit aralığında olmalıdır.
- iii. Proses ekipmanlarının sayısı eşit tutulmalı diğer bir deyişle makina ve ekipmanların kendileri büyütülmelidir. Aksi takdirde tesisin veya makinelerin sayısının artırılması ile kapasitenin artması hallerinde maliyet de iki katına veya üç katına çıkar.
- iv. Proje tesisi mümkün olan alt ünitelere (reaktör, distilasyon kolonu, soğutma ünitesi v.b. gibi...) bölünerek her bir alt ünite ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

SONUÇ:

Ekipman maliyeti ile ekipman kapasitesi arasındaki duyarlılığın ölçüsü olan n faktörünün birden küçük olması durumunda üretim maliyetlerinin belirli limitlerin altına indirilebilmesi ancak büyük ölçekli üretim tesislerinin kurulması ile mümkün olabilmektedir. Ölçek büyüdükçe birim üretim için yapılacak sabit sermaye yatırımı önemli ölçüde azalmakta olup bu husus ünlü sanayicimiz tarafından gayet dramatik bir şekilde ifade edilmiştir. Şüphesiz kapasite artışının sağlayacağı yararlar her sektörde farklı boyutlardadır. Üretim prosesine, prosesin gerektirdiği uzmanlık derecesine, üretim makina - ekipmanlarının çalışma koşullarına ve ürünlerin satışa sunulacağı çevreye bağlı olarak ölçek büyümesinin kârlılık üzerindeki etkilerinin değişebileceği hatırlanmalıdır.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.



**Türkbank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
gösterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Matluyuz, gururluyuz.**

**Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.**

**TÜRKİSTİCARETBANKASI
TÜRKBANK**

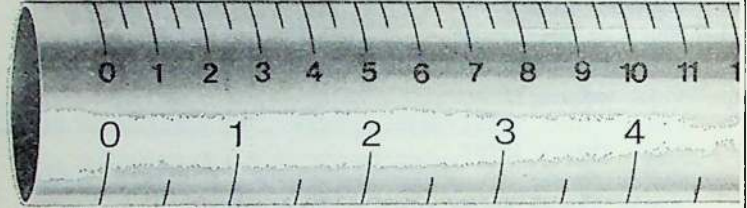
EK

EKİPMAN MALİYETİ - EKİPMAN KAPASİTESİ İLİŞKİSİNDE KULLANILABİLECEK
EKSPONANSİYEL FAKTÖRLER (*).

Ekipman Tanımı	n
Santrifüj pompalar, paslanmaz çelik, yatay tip	0,70
Santrifüj pompalar, dökme demir, yatay tip	0,67
Santrifüj pompalar, dökme demir, dikey tip (0 - 200 HP)	0,98
Tanklar, paslanmaz çelik	0,68
Tanklar, karbon çeliği	0,44
Tanklar, küresel, karbon çeliği	0,70
Gaz depoları (Fundament haric)	0,75
Konveyör bandlar, 12"	0,80
Konveyör bandlar, 18"	0,85
Konveyör bandlar, 24"	0,90
Vidalı taşıyıcı, Ø 4"	0,90
Vidalı taşıyıcı, Ø 12"	0,83
Vidalı taşıyıcı, Ø 20"	0,73
Plakalı filtreler, dökme demir, 2" plaka aralığı	0,63
Plakalı filtreler, dökme demir, 4" plaka aralığı	0,60
Tambur filtreler, karbon çeliği	0,67
Kuleler, karbon çeliği, Ø = sabit	0,70
Kuleler, karbon çeliği, h = sabit	1,00
Kompresörler :	
— Tek kademeli, 20 - 30 1 b./sq.in	0,67
— Çift kademeli, 100 1 b./sq.in	0,75
Turbo üfleyiciler, 3500 d/d.,	0,50
Elektrik motorları, sincap kafesli	0,84
Elektrik motorları,	0,66
Evaporatörler :	
— Dökme demir, bakır ısıtma yüzeyli	0,49
— Kauçuk kaplı ve kurşun konstrüksiyon	0,55
Isı değiştiriciler, karbon çeliği, 150 1 b./sq. in, (3000 sq. ft. kadar)	0,62
Isı değiştiriciler, karbon çeliği, 150 1 b./sq. in, (3000 - 4000 sq. ft. kadar)	0,95
U - tipi ısı değiştiriciler, karbon çeliği, 150 1 b./sq. in (1000 sq. ft)	0,53
U - tipi ısı değiştiriciler, karbon çeliği, 150 1 b./sq. in. (1000 - 4000 sq. ft) ...	0,98
Boru donanımı, demir :	
— Maliyet r^2 ilişkisi (Ø = 3/8 - 6 in)	0,67
— Maliyet r^2 ilişkisi (Ø = 8 - 12 in)	0,92
— Maliyet Ø ilişkisi (Ø = 1/4 - 12 in)	1,15
Boru donanımı, 316 çelik :	
— Maliyet r^2 ilişkisi (Ø = 3/8 - 8 in)	0,55
— Maliyet - Ø ilişkisi (Ø = 1/4 - 8 in)	0,94

(*) J. H. Perry, «Chemical Engineers, Handbook, 4 th ed., s. 26 - 20», Mc Graw - Hill Book Co., New York, 1963.

Ulusal endüstrimizin uluslararası ölçüsü: **Borusan**



Borusan, geniş ürün yelpazesi, büyük üretim kapasitesi ve ürünlerinin üstün kalitesiyle ülkemizin çelik endüstrisinde önde gelen kuruluşlarından. Borusan, ülkemizde kazandığı seçkin yeri, ürünlerinin uluslararası

standartlara uygunluğuyla, yurt dışında da kazanmıştır. Bugün Borusan ürünleri Ortadoğu, Avrupa ve Amerika'da giderek büyüyen bir pazara sahiptir. Borusan, ülkemiz endüstrisinin uluslararası ölçülere erişmiş bir kuruluşudur.



BORUSAN

İSTİKBAL TİCARET T.A.Ş.

Borusan Binası 523-533

Salıpazarı-İstanbul

Tel: 144 87 50 (9 hat) Telex: 24190 brs tr

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

HISSE senedi fiyatlarındaki artışın Kasım ayında da devam etmesiyle Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi 20.63 puan artış göstererek şimdiye kadarki en yüksek düzeyi olan 258.90 puana ulaşmıştır. Sözkonusu bu artış, aynı zamanda Aralık 1983'ten sonra indekste ortaya çıkan en önemli artış olmuştur.

Kasım ayı içinde 23 hissede fiyat artışı gözlemlenirken 3 hissenin de fiyatı düşmüştür. Akçimento 1.750 TL artarak 8.250 TL'ye, Bağfaş 100 TL artarak 1.700 TL'ye, Batı Anadolu Çimento 10.000 TL artarak 110.000 TL'ye, Bursa Çimento 800 TL artarak 5.500 TL'ye, Çelik Halat 1.000 TL artarak 5.500 TL'ye, Çimsa 500 TL artarak 2.800 TL'ye, Çukurova Elektrik 200 TL artarak 3.200 TL'ye, Ege Gübre 250 TL artarak 3.250 TL'ye, Gübre Fabrikaları 300 TL artarak 3.800 TL'ye, Good Year 1.000 TL artarak 12.000 TL'ye, İzocam 400 TL artarak 3.400 TL'ye, Kartonsan 200 TL artarak 1.600 TL'ye, Kav 1.000 TL artarak 7.000 TL'ye, Koç Holding 250 TL artarak 2.500 TL'ye, Koç Yatırım 50 TL artarak 1.150 TL'ye, Kordsa 600 TL artarak 5.200 TL'ye, Lassa 100 TL artarak 1.500 TL'ye, Nasaş 50 TL artarak 1.100 TL'ye, Nuh Çimento 1.000 TL artarak 6.000 TL'ye, Olmuksa 400 TL artarak 2.000 TL'ye, Pimaş 100 TL artarak 1.500 TL'ye, Siemens 2.500 TL artarak 11.000 TL'ye, Demir Döküm 50 TL artarak 950 TL'ye yükselmişlerdir. Diğer taraftan, sermaye artırımına giden Anadolu Cam 450 TL düşerek 1.400 TL'ye, Hektaş 3.750 TL gerileyerek 4.250 TL'ye, Plastifay 7.500 TL düşerek 2.500 TL'ye gerilemişlerdir. Hektaş iki bedelli ve bir bedelsiz hisse vererek sermayesini 300 milyon TL'den 1.2 milyar TL'ye ve Plastifay 6 bedelli ve 3 bedelsiz hisse vererek 54 milyon TL'den 540 milyon TL'ye yükseltmişlerdir.

Hisse senedi fiyatlarındaki artışın nedenlerinin başında hisse talebinin azdan fazla olması gelmektedir. Talebin canlı olması, hisse fiyatlarını sürekli artırmaktadır. Ayrıca sermaye artırımlarına gidilmesi, bedelsiz hisse verilmesi de bazı hisselerle ilgiyi canlı tutmaktadır. Bu arada yıl sonunun yaklaşması ile, işletmelerin faaliyet sonuçlarına ilişkin bazı tahminlerin yapılması, dağıtılacak kârpaylarıyla ilgili olumlu beklentiler de hisse fiyatlarını artırıcı rol oynamaktadır.

İstanbul Menkul Değerler Borsası Yönetmeliği

Son haftaların önemli gelişmelerinden biri İstanbul Menkul Değerler Borsası'nın 31 Ekim'de yapmış olduğu ikinci olağanüstü genel kurul toplantısı olmuştur. Bu kurulda Borsa Yönetmeliği oy çokluğu ile kabul edilmiş, personel ve idari düzenlemeleri içeren mali yönetmeliğin görüşülmesi ise ertelenmiştir.

Sekiz bölümden oluşan Yönetmeliğin birinci bölümünde genel hükümler, ikinci bölümde menkul değerlerin Borsa kotuna alınması ile ilgili esaslar, üçüncü bölümde Borsa'da oluşturulan pazarlar, işlem görece menkul değerler ile işlem türleri, dördüncü bölümde müşteri emirleri, beşinci bölümde Borsa'da fiyatların belirlenmesi ve ilanı, altıncı bölümde menkul değer bedellerinin ödenmesi ve menkul değerlerin teslimi, yedinci bölümde uyuşmazlıklar ve disiplin, sekizinci bölümde çeşitli hükümler yer almaktadır. Ayrıca, bunların arkasında 5 ek halinde kotasyon ücretleri tarifesi, tek fiyat yöntemi, çok fiyat yöntemi, öncelik kurallarının uygulanışı ve fiyat değişme sınırları bulunmaktadır.

Menkul değer borsalarına ait yönetmeliklerin en önemli yönleri ve aynı zamanda diğer ülke borsalarından ayırıcı özellikleri, bir ortaklığa ait hisse senetlerinin borsa kotuna alınabilmesi için öngörülen koşulları içeren maddelerdir. Yeni yönetmelik, bir ortaklığa ait hisse senetlerinin, borsa kotuna alınabilmesi için ortaklığın; «ortak sayısının 100'den fazla ve ödenmiş sermayesinin en az yüzde 15'inin halka arz edilmiş olması, kuruluşundan itibaren en az üç yıl geçmiş olması, sermayesinin en az yüzde 5'inin 100'den fazla kişi elinde bulunduğuunun

Bugüne kadar kredileriyle
yüzbinlerce aileyi
ev sahibi yapan tek banka
TEKBANK



TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI

belirlenmesi halinde iki yıl geçmiş olması, finansman yapısının faaliyetlerini sağlıklı bir biçimde yürütebilecek düzeyde olduğunun Borsa yönetimince tespit ettirilmiş ve kabul edilmiş olması, başvuru tarihinden önceki ard arda iki yılda kâr etmiş olması, ödenmiş sermayesi ve ihtiyatlar toplamının en az 200 milyon TL olması, menkul değerlerin piyasada mevcut ve muhtemel tedavül hacmi bakımından Borsa Yönetimi'nce önceden belirlenecek kriterlere uygun olması» ilkeliklerini öngörmektedir.

Yönetmelik, Borsa'da kota alınmamış menkul değerler için hisse senedi pazarı, tahvil pazarı ve ayrıca diğer menkul değerler pazarı oluşturulması, kota alınmamış menkul değerler için yönetim kurulunca çıkarılacak bir genelge ile belirlenen niteliklere uygun olanların Borsa'da işlem görebilmesini hükme bağlamaktadır.

Yönetmeliğin beşinci bölümü ve ekler, Borsa'da fiyatların belirlenmesi, ilanı gibi teknik kabul edilebilecek konuları içermektedir.

Bu arada yönetmelikte yer alan ilginç ve çeşitli yorumlara yol açan maddelerden biri; «İstanbul Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsası'nda Genel Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihte acente olarak çalışmakta olanların, borsa komisyonculuğu için aranan asgari sermayeyi sağlamaları ve teminat ve üyelik giriş aidatını üyelik belgesi verilmeden yatırmaları şartıyla, bu yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde başvurularını halinde borsa komisyonculuğuna kabul» edilebilmelerini öngören geçici 4. maddedir. Burada, «bu intibak dolayısıyla başvuruda bulunan İstanbul Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsası acentaları ile daha önce borsa komisyonculuğu unvanını iktibas etmiş olanlar için yönetim kurulu gerekli asgari sermaye, teminat ve giriş aidatı konusunda % 50'yi geçmemek üzere indirim yapılmasına, ödenecek aidatın takside bağlanmasına karar verebileceği» de yer almaktadır. Bilindiği gibi borsaların başarısı, aracı kuruluşların ve özellikle alıcı ve satıcıları karşılaştırarak pazar yaratacak olan borsa komisyoncularının sayısına bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle, bu sayıyı artırıcı her önlem, olumlu olarak kabul edilebilecektir. Ancak, İstanbul Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsası acentaları ve borsa komisyoncuları, başka bir deyişle halen 4. Vakıf Han'ında bu işi yürüten çok sayıda gerçek kişi, bu maddeye karşı çıkararak kendilerinin kazanılmış hak sahipleri olduklarını ve bu nedenle otomatik olarak yeni Borsa Yönetmeliği kapsamına alınmaları gerektiğini ileri sürmektedirler.

Yeni Bir Aracı Kuruluş

Sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmak üzere kurulan şirketlerin sayısı, yeni kurulan Altay Menkul Değerler A.Ş. ile birlikte 11'e ulaşmıştır. 200 milyon TL sermayeli Altay Menkul Değerler A.Ş., Altay ailesinin kontrolünde bulunmaktadır. Sermaye piyasasında faaliyet gösteren diğer aracı kuruluşlar şunlardır: Genborsa A.Ş., Eczacıbaşı Menkul Değerler A.Ş., Semih Menkul Değerler A.Ş., Serpa A.Ş., Yatırım Finansman A.Ş., Oyak Menkul Değerler A.Ş., Cam-İş A.Ş., Derborsa A.Ş., Nema Menkul Değerler A.Ş., Çevik Menkul Değerler A.Ş., Altay Menkul Değerler A.Ş.

Tahvil Piyasasında Gelişmeler

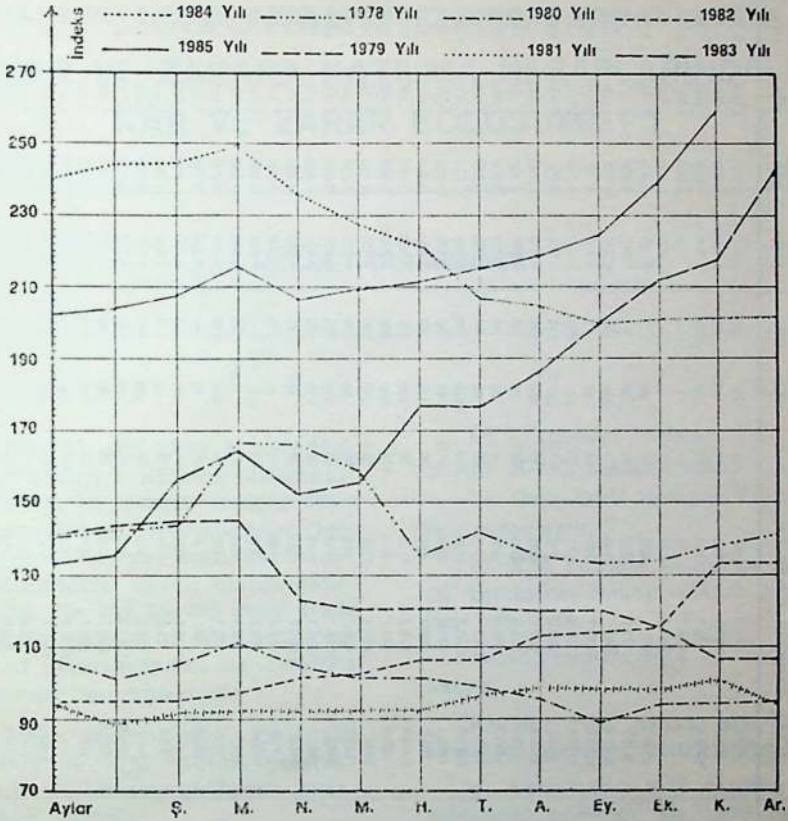
Çıkarılan tahvil tutarı ve tahvil çıkaran işletme sayısı yıllar arasında büyük dalgalanma göstermektedir. İlk defa 1967 yılında başlayan özel sektör tahvil ihracı sürekli artarak 1980 yılında 18 milyar TL'ye ulaşmıştır. Daha sonra gerileme göstererek 1982 ve 1984 yıllarında yaklaşık 12 milyar TL'ye düşmüştür. Ancak 1985 yılında önemli bir artış göstererek 10.5 aylık süre içinde 21.4 milyar TL'ye yükselmiştir. 1983 yılının aynı döneminde 55 firma 15.6 milyar TL tutarında, 1984 yılında 36 firma 12.1 milyar TL tutarında tahvil çıkarmış iken 1985 yılında 36 firma 21.4 TL tutarında tahvil çıkarmıştır. 1984 ve 1985'te aynı sayıda firma tahvil çıkarmış iken bu yıl çıkarılan tahvil tutarı bir misli artış göstermiştir. Bunların içinde T. Sınai Kalkınma Bankası'nın 5.5 milyar TL tutarındaki tahvili önemli bir yer tutmaktadır.

Özel Sektör Tahvilleri (Milyon TL)

Yıl	Çıkarılan Tahvil	Tahvil Çıkaran Firma Sayısı
1977	1.582	74
1978	2.199	73
1979	4.866	127
1980	18.011	113
1981	15.981	151
1982	11.666	55
1983	15.653	55
1984	12.050	34
1985	21.412	36

Son 3 Yılda Çıkarılan Tahvil (Milyon TL)

	1983		1984		1985	
	Tahvil	Firma	Tahvil	Firma	Tahvil	Firma
Ocak	1.450	4	720	4	500	1
Şubat	320	5	1.700	3	1.075	4
Mart	1.455	6	880	3	1.000	2
Nisan	168	2	880	3	850	2
Mayıs	810	4	1.300	1	3.000	1
Haziran	1.850	4	710	3	1.800	3
Temmuz	1.350	4	860	3	2.250	4
Ağustos	2.000	5	—	—	1.600	3
Eylül	945	3	700	3	3.950	4
Ekim	2.960	7	—	—	2.750	7
Kasım	1.350	6	900	5	2.640	5
Aralık	995	5	3.460	8	—	—
	15.653	55	12.110	36	21.415	36



Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77	207.73
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.49	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	259.90
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1984 (Milyon TL)	1982 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1984 (Net)	1982 (Net)	1983 (Net)	Kasım 1984	Eylül 1985	Ekim 1985	Kasım 1985
1	AKCİMENTO	630	630	533,8	318,2	180	50	50	20	3,700	5,750	6,500	8,250
2	ALTAŞ	336	336	125,2	70,1	110	15	50	60	1,500	1,400	1,400	1,400
3	ANADOLU CAM	3,500	3,500	1,008,5	772,5	733	15	50	100	2,200	1,650	1,850	1,400
4	AROMA	500	500	—	z.(78,7)	z.	—	z.	—	900	1,500	1,800	1,800
5	ASLAN CİMENTO	5,602,3	5,602,3	—	z.(668,5)	124	—	z.	—	800	800	800	800
6	BAĞFAŞ	4,000	4,000	3,505,5	1,880	2,623	60	65	75	2,100	1,600	1,600	1,700
7	BAŞTAŞ	270	270	830,7	171,9	228	65	50	40	4,000	3,800	3,800	3,800
8	BATI ANADOLU CİMENTO	75	75	3,345,6	1,044	1,746	140,0	400	740	28,000	90,000	100,000	110,000
9	BURSA CİMENTO	567	567	1,176,7	472,7	561	75	85	35	4,400	4,700	4,700	5,500
10	CELİK HALAT	5,410	1,080	1,770,4	1,109,4	1,211	17,2	387,7	145	2,500	2,200	2,300	2,800
11	CİMSA	1,440	1,440	423,3	206,2	710	130	100	105	2,100	2,750	3,000	3,200
12	CUMUROVA ELEKTRİK	15,000	3,600	3,326,6	685	1,228	32,5	30	30	3,200	3,000	3,000	3,250
13	ECZACIBASI YATIRIM H.	800	800	275,4	215,6	339	—	80	40	3,200	3,350	3,500	3,800
14	EGE GÜBRE	800	800	1,231,5	1,045,7	1,209	70	60	60	2,400	3,350	3,500	3,800
15	GÜBRE FABRİKALARI	1,400	1,400	1,970	1,323	—	70	60	60	6,000	11,000	11,000	12,000
16	GOOD YEAR	486	486	2,421,4	1,293,7	1,458	250	800	150	6,000	11,000	11,000	12,000
17	HOKTAŞ	600	3,000	1,365,1	687,8	1,086	241,3	84	140	5,300	10,000	8,000	4,250
18	İZOCAM	1,500	1,250	765,3	550,7	656	96	170	60	3,600	2,600	3,000	3,400
19	KARTONSAN	6,000	5,000	2,879,4	925,5	1,173	56	120	110	2,200	1,400	1,400	1,600
20	KAV	240	240	507,4	483,7	618	110	500	300	7,700	5,300	6,000	7,000
21	KOC HOLDİNG	10,000	4,500	3,645	1,404,4	2,398	42,5	150	150	8,500	2,150	2,250	2,500
22	KOC YATIRIM	5,000	3,000	807,2	438,7	558	56	50	50	1,250	1,050	1,100	1,150
23	KORDSA	3,750	3,750	4,340,7	2,015	3,112	50	179	260	3,400	3,800	4,600	5,200
24	KORUMA TARIM	2,250	2,250	922,5	1,351,2	1,173	32,5	110	80	2,100	1,400	1,300	1,300
25	LASSA	10,800	10,800	4,496	983,1	1,589	20	10,1	20	1,000	1,400	1,400	1,500
26	MAKİNA TAKİM	3,000	750	11,4	15,3	96	—	d.	15	1,100	1,100	1,100	1,100
27	MENSUCAT SANTRAL	3,644	3,644	1,293,3	1,337,7	1,34	23	b.d.	—	1,000	1,350	1,350	1,350
28	NASAŞ	6,000	6,000	1,294	1,069,9	634	25	6,8	25	1,000	1,050	1,050	1,100
29	NUŞ CİMENTO	786,5	786,5	912,7	82,5	170	50	444	170	27,000	5,000	5,000	6,000
30	OLMUK	2,700	2,700	983,9	56,1	z.	90	10	—	2,500	5,750	1,600	2,000
31	OTOSAN	10,000	9,456	—	1,118,4	625	—	84	4	1,700	950	950	950
32	PİMAŞ	2,500	2,500	28,5	71,8	34	138	22	8	1,800	1,350	1,400	1,500
33	PILASTİFAY	540	540	—	134,9	202	80	125	150	6,800	8,500	10,000	2,500
34	POLYLEN	450	450	636,2	1,367,3	945	40	300	200	8,000	6,500	6,750	6,750
35	RABAK	6,000	2,800	873	519,7	815	30	60	50	1,400	1,300	1,300	1,300
36	SARKUYSAN	5,000	2,625	286	832,7	1,006	20	195	100	1,750	1,300	1,700	1,700
37	SIEMENS	1,400	1,400	1,432,9	1,870	1,055	105,5	200	160	5,500	8,000	11,000	11,000
38	SİFAŞ	520	520	1,192,1	1,377,7	1,227	85	400	250	8,000	9,200	9,200	9,200
39	SUNTA	240	240	—	z.(36,6)	b.d.	—	z.	—	900	1,000	1,000	1,000
40	T. SİSE VE CAM FAB.	30,000	17,000	2,096,6	800,6	850	12,5	104	54	1,350	1,000	1,000	1,000
41	TRANSÜRK HOLDİNG	600	600	—	275,6	b.d.	32,5	b.d.	—	800	1,000	1,000	950
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	6,000	4,000	869,8	z.(155,4)	819	13,5	z.	—	1,500	900	900	1,000
43	UNİROYAL	3,600	3,600	z.	510,3	453	—	50	40	1,700	950	950	950

Açıklama: z. = Zarar, b. d. = Belli Değil; d. = Dağılmıyor.

ÖZEL FİNANS KURUMLARI KÂR VE ZARARA KATILMA HESAPLARINDA KÂR VE ZARAR BÖLÜŞÜMÜ (*)

NECDET DURAKBAŞA

B İLİNDİĞİ gibi Özel Finans Kurumlarının bankacılık sistemimize getirdiği en önemli özelliği «Kâr ve Zarara Katılma Hesapları»dır. Gerçekten de, ÖFK faize değil, kâr ve zarar bölüşümüne dayalı olarak çalışmaktadır. Ne var ki, bu genel ifade açıklamaya muhtaçtır. Ve uygulamaya nasıl yansiyacağına da etraflıca incelenmesi gerekmektedir.

1) Her şeyden önce, ÖFK kâr ve zararı ile K/Z katılma hesaplarının kâr ve zararını birbirine karıştırmamak lazımdır.

- ÖFK gelirleri başlıca,
- a) Kendi sermayesinin,
 - b) Özel Cari Hesaplar'dan sağlanan fonların,
 - c) K/Z katılma hesapları dışında kendisine emanet olarak bırakılan paraların,
 - işletilmesinden elde edilen gelirlerden,
 - d) Her çeşit banka hizmeti ve kambiyo işlemleri gelirlerinden,
 - e) Ve nihayet K/Z katılma hesaplarının yönetimi ile ilgili olarak

(*) Yazıda aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır :

ÖFK	: Özel Finans Kurumları
K/Z	: Kâr ve Zarar
K/Z katılma hesapları	: Kâr ve Zarara katılma hesapları
Kararname, Karar	: ÖFK hakkında 19/12/1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 83/7506 sayılı Kararname ve eki Karar (Bu Kararın bazı maddeleri 21/3/1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 84/7833 sayılı Kararname ve eki Karar ile değiştirilmiştir. Yazıda Kararın değiştirilmiş şekline atf yapılmıştır.)
Müsteşarlık Tebliği	: Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının ÖFK hakkında 25/2/1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliği.
Banka Tebliği	: ÖFK hakkında T.C. Merkez Bankası'nın 21/3/1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliği.

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kâr			Dağıtılan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1984 (Milyon TL)	1982 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1984 (Net)	1982 (Net)	1983 (Net)	Kasım 1984	Eylül 1985	Ekim 1985	Kasım 1985
1	AKCİMENTO	630	630	533.8	318.2	180	50	50	60	3.700	5.750	6.500	8.250
2	ALTAŞ	336	336	125.2	70.1	110	15	50	20	1.500	1.400	1.400	1.400
3	ANADOLU CAM	3.500	3.500	1008.5	772.5	733	50	100	100	2.200	1.650	1.650	1.400
4	AROMA	500	500	z.(78.7)	z.	z.	—	z.	—	900	1.500	1.600	1.800
5	ASLAN CİMENTO	5.602.3	5.602.3	z.(668.5)	124	z.	—	z.	—	800	800	800	800
6	BAĞFAŞ	4.000	4.000	3505.5	1880	2623	60	65	75	2.100	1.600	1.600	1.700
7	BAŞTAŞ	270	270	830.7	171.9	228	65	50	40	4.000	3.800	3.800	3.800
8	BATI ANADOLU CİMENTO	75	75	3345.6	1044	1746	1400	400	740	28.000	90.000	100.000	110.000
9	BURSA CİMENTO	567	567	1176.7	472.7	561	75	85	35	4.400	4.700	4.700	5.500
10	CELİK HALAT	5.400	1.080	1770.4	1108.4	1211	60	133	100	2.500	3.750	4.500	5.500
11	CİMSA	1.440	1.440	423.3	2062.7	710	17.2	387.7	145	2.500	2.200	2.300	2.800
12	CUKUROVA ELEKTRİK	15.000	3.600	3326.6	885	1228	130	100	105	2.100	2.750	3.000	3.200
13	EGZACIBASI YATIRIM H.	800	800	275.4	215.6	339	32.5	30	30	1.000	1.150	1.150	1.150
14	EGE GÜBRE	800	800	1231.5	1045.7	1209	—	80	40	3.200	3.000	3.000	3.250
15	GÜBRE FABRİKALARI	1.400	1.400	1970	1323	—	70	60	60	2.400	3.350	3.500	3.800
16	GOOD YEAR	486	486	2421.4	1283.7	1458	250	800	150	6.000	11.000	8.000	12.000
17	HEKTAŞ	810	300	1365.1	687.8	1086	241.3	84	140	5.300	10.000	8.000	4.250
18	IZOCAM	1.500	1.250	765.3	550.7	656	96	170	60	3.600	2.600	3.000	3.400
19	KARTONSAN	6.000	5.000	2879.4	925.5	1173	56	120	110	2.200	1.400	1.400	1.600
20	KAV	240	240	507.4	483.7	618	110	500	300	7.700	5.300	6.600	7.000
21	KOC HOLDING	10.000	4.500	3645	1404.4	2398	42.5	130	130	8.500	2.150	2.250	2.900
22	KOC YATIRIM	5.000	3.000	807.2	438.7	558	56	50	50	1.250	1.050	1.100	1.150
23	KORDSA	3.750	3.750	4340.7	2015	3112	50	179	280	3.400	3.800	4.600	5.200
24	KORUMA TARIM	2.250	2.250	922.5	1351.2	1173	32.5	110	80	2.100	1.400	1.300	1.300
25	LASSA	10.800	10.800	4486	993.1	1589	20	10.1	20	1.000	1.400	1.400	1.500
26	MAKİNA TAKİM	3.000	750	11.4	15.3	96	—	d.	15	1.100	1.100	1.100	1.100
27	MENSUCAT SANTRAL	3.644	3.644	1260.3	1337.7	134	23	b.d.	—	1.000	1.350	1.350	1.350
28	NASAŞ	6.000	6.000	1294	108.9	634	25	25	6.8	2.500	5.000	5.000	6.000
29	NUH CİMENTO	786.5	786.5	912.7	82.5	170	50	444	170	27.000	5.000	5.000	6.000
30	OLMUK	2.700	2.700	983.9	56.1	z.	90	10	—	2.500	5.750	1.600	2.000
31	OTOSAN	10.000	9.456	—	1118.4	625	—	84	4	1.700	950	950	950
32	PİMAŞ	2.500	2.500	28.5	171.8	34	138	22	8	1.800	1.350	1.400	1.500
33	PİLASTİFAY	540	540	—	134.9	202	80	125	150	6.800	8.500	10.000	2.500
34	POLYLEN	450	450	636.2	1367.3	945	40	300	200	8.000	6.500	6.750	6.750
35	RABAK	2.800	2.800	873	819	815	30	60	50	1.400	1.300	1.300	1.300
36	SARKUYSAN	5.000	2.625	286	832.7	1006	20	195	100	1.750	1.300	1.700	1.700
37	SİEMENS	1.400	1.400	—	1432.9	1870	105.5	200	160	5.500	8.000	6.500	11.000
38	SİFAS	520	520	1192.1	1377.7	1227	85	400	250	8.000	8.800	9.200	9.200
39	SUNTA	240	240	—	z.(36.6)	b.d.	—	z.	—	900	1.000	1.000	1.000
40	T. SİSE VE CAM FAB.	30.000	17.000	2096.6	800.6	850	12.5	104	54	1.350	1.000	1.000	1.000
41	TRANSÖRK HOLDING	600	600	—	275.6	b.d.	—	b.d.	—	800	1.000	1.000	1.000
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	6.000	4.000	869.8	z.(155.4)	819	13.5	z.	—	1.500	900	900	950
43	UNİROYAL	3.600	3.600	z	510.3	453	—	50	40	1.700	950	950	950

Açıklama : z. = Zarar; b. d. = Belli Değil; d. = Değilmiyor.

ÖZEL FİNANS KURUMLARI KÂR VE ZARARA KATILMA HESAPLARINDA KÂR VE ZARAR BÖLÜŞÜMÜ (*)

NECDET DURAKBAŞA

BİLİNDİĞİ gibi Özel Finans Kurumlarının bankacılık sistemimize getirdiği en önemli özelliği «Kâr ve Zarara Katılma Hesapları»dır. Gerçekten de, ÖFK faize değil, kâr ve zarar bölüşümüne dayalı olarak çalışmaktadır. Ne var ki, bu genel ifade açıklamaya muhtaçtır. Ve uygulamaya nasıl yansıtılacağına da etraflıca incelenmesi gerekmektedir.

1) Her şeyden önce, ÖFK kâr ve zararı ile K/Z katılma hesaplarının kâr ve zararını birbirine karıştırmamak lazımdır.

ÖFK gelirleri başlıca,

a) Kendi sermayesinin,

b) Özel Cari Hesaplar'dan sağlanan fonların,

c) K/Z katılma hesapları dışında kendisine emanet olarak bırakılan paraların,

işletilmesinden elde edilen gelirlerden,

d) Her çeşit banka hizmeti ve kambiyo işlemleri gelirlerinden,

e) Ve nihayet K/Z katılma hesaplarının yönetimi ile ilgili olarak

(*) Yazıda aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır :

ÖFK	: Özel Finans Kurumları
K/Z	: Kâr ve Zarar
K/Z katılma hesapları	: Kâr ve Zarara katılma hesapları
Kararname, Karar	: ÖFK hakkında 19/12/1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 83/7506 sayılı Kararname ve eki Karar (Bu Kararın bazı maddeleri 21/3/1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 84/7833 sayılı Kararname ve eki Karar ile değiştirilmiştir. Yazıda Kararın değiştirilmiş şekline atıf yapılmıştır.)
Müsteşarlık Tebliği	: Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının ÖFK hakkında 25/2/1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliği.
Banka Tebliği	: ÖFK hakkında T.C. Merkez Bankası'nın 21/3/1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliği.

ÖFK'na düşecek kâr payından oluşmaktadır.

Görüldüğü gibi, K/Z katılma hesaplarından sağlanacak gelir Kurum gelirinin sadece bir bölümüdür.

K/Z katılma hesaplarının Kurum muhasebe planında ayrıca muhasebeleştirileceği Müsteşarlık Tebliğinde özellikle belirtilmiştir (Madde: 2, Fıkra: o).

2) ÖFK özsermayelerinden; ticaret bankacılığında vadesiz mevduata (ticari, tasarruf) karşı gelen özel cari hesaplardan; çeşitli emanet paralardan ve K/Z katılma hesaplarından kaynak sağlarlar. Bu kaynaklardan toplanan paraların kullanımını faizsiz esasa, bir başka deyişle, iş ya da sonucu olan kâr ya da zarar esasına göre olacaktır.

K/Z'a dayalı olarak çalışma zorunluğu K/Z katılma hesaplarından sağlanan fonların kullanılabilme şekillerini de sınırlandırmıştır. Fon kullanımları ancak peşin mal alıp vadeli satarak üretim desteği sağlanması, K/Z'a katılma, kira akdi (leasing), mal karşılığı vesaiğin alım ve satımı şeklinde olabilmektedir (*).

(*) **Yazarın Notu:** Bir günlük gazetenin benimle yaptığı röportajda, ÖFK'nın, «başlangıçta ağırlığı sinai yatırıma vermelerini; özellikle tamamlanmamış yatırımlara, ya da faaliyete geçmiş, ama mali sıkıntıda olan şirketlere ekseriyet payı ile katılmalarını» önerdiğim, «oyso bunun yapılmadığını» söylediğim yazılmıştır.

Ben bu öneriyi başlangıç için değil, aksine, bundan sonrası için yapmıştım ve başlangıçta ÖFK'nın ellerindeki fonları sür'atle yatırıma dönüştürebilmek için kısa vadede sonuç getirecek işlemlere yönelmiş olmalarını doğal bulduğumu belirtmiştim. Kaldı ki, ortaklık şeklinde sinai yatırım, Müsteşarlık Tebliği gereği ancak ÖFK'nın özsermayelerinden yapılabilmektedir.

3) ÖFK sisteminin temelini oluşturan K/Z katılma hesaplarının belli-başlı özelliklerini belirtmekte yarar vardır (Müsteşarlık Tebliği Madde: 19, 21, 22, 23).

a) K/Z katılma hesapları Türk Lirası ya da döviz (uygulamada konvertibl döviz) üzerinden açılabilir.

Dövizle ödeme yapan Yurt dışında mukim şahıslar ile Yurt dışında çalışarak döviz elde eden Türk uyruklu şahısların Türk Lirası ya da döviz olarak açtacakları K/Z katılma hesaplarından sağlayacakları kârlar transfer edilebilmektedir (Kararname Madde: 9, Fıkra: c) (**).

K/Z katılma hesaplarına tahakkuk ettirilen gelirler vergi bakımından mevduat geliri sayılır.

b) Türk Lirası üzerinden açılan K/Z katılma hesapları, 90, 180, 360 gün ve 1 yıldan 5 yıla kadar vadeli 4 pool (havuz) içinde toplanabilmektedir. Döviz üzerinden açılan katılma hesapları için vadeye göre ayrı havuzlar öngörülmemiş; bunların tek bir hesapta izleneceğine işaret edilmiştir (Kararname Madde: 7, Müsteşarlık Tebliği Madde: 19, Fıkra b ve Madde: 22).

c) K/Z katılma hesapları en az 100.000 TL. (ya da karşılığı döviz) ile açılabilir.

d) K/Z katılma hesaplarından 30 gün önce haber verilmek kaydı ile her zaman para çekilebilir, ya da hesap tamamen kapatılabilir. Şu kadar ki, bu taktirde, hesap sahibine kârdan bir pay ödenmez. Zarar olmuş ise, zarar payı hesabından düşülür.

e) Vadesi dolduktan sonra 5 iş günü içinde kapatılmayan hesaplar aynı vade ile yenilenmiş sayılır.

(**) ÖFK'nın aynı şekilde dövizle ödenen sermayesine düşen kâr payları da Yurt dışına transfer edilebilmektedir.

Vade bitiminde hesap sahibince talep edebilecek tutar, vade bitimindeki «Birim Hesap Değeri»dir.

Kuşkusuz, K/Z katılma hesaplarına para yatıranların riski, en çok, yatırdıkları para ile sınırlıdır.

f) Bu hesaplardaki paraların kullanımından doğacak kâr ve zarardan ÖFK'na düşecek pay % 20' den fazla olamaz.

g) ÖFK, K/Z katılma hesaplarına para yatıranlar ile olsun, bu hesaplardan fon kullandığı yatırımcılarla (iş adamlarıyla) olsun, esasları T.C. Merkez Bankası'nca kararlaştırılmış tip sözleşmeler yapmak zorundadır (Banka Tebliği Madde: 15).

h) ÖFK, K/Z katılma hesapları için her yıl Haziran ve Aralık ayı sonları itibariyle yılda iki kez hesap durumu çıkarıp kamuya duyurmak zorundadır. ÖFK ayrıca, Mart, Haziran, Eylül, Aralık ayı sonları itibariyle her vade grubuna ait hesap durumlarını en geç 15 gün içinde T.C. Merkez Bankası İdare Merkezi'ne bildirmekle yükümlüdür.

i) ÖFK'ndan bu hesaplar dışında alacaklı olan kimselerin, işletilmek üzere ÖFK'na verilen bu paralar (K/Z katılma hesapları) üzerinde herhangi bir talep hakkı yoktur.

4) Bu genel bilgilerden sonra, K/Z katılma hesaplarında değişik havuzlara, değişik zamanlarda yatırılan ya da çekilen paralarla değişik zamanlarda elde edilen gelirlerin ya da uğranılan zararların hesap sahiplerine nasıl yansıtılacağını inceleyebiliriz.

Burada cevaplanması gerekli sorular şöyle sıralanabilir:

a) Çeşitli işler - yatırımlar için kullanılan fonların hangi K/Z katılma havuzlarından alındığı nasıl saptanacaktır?

Burada takdir hakkı tamamen Kuruma bırakılmıştır (Banka Tebliği, Ek: 1, Madde: 8). Sistemin ge-

reği ve anlaşmanın gereği budur. Kurum iyi bir mudarıb (güvenilir yönetici) olarak kendisine emanet edilen fonları hakkaniyetle kullanmalıdır. Başka bir deyiş ile, örneğin herhangi bir zamanda 3 aylık havuz çok kârlı, buna karşılık 6 aylık havuz yeterince kârlı durumda değilse, 3 aylık süreli iyi bir iş için yatırımı 6 aylık havuzdan yapabilir. Ama, bu seçim, o işin daha başında belli edilmeli ve muhasebe kayıtları ona göre düzenlenmelidir.

Doğal olarak, daha uzun süreli bir fonu daha kısa süreli bir işde kullanmakta bir sakınca yoktur. Ama aksi de mümkün müdür?

Havuzlarda her an bir birikim olduğuna göre ve hesapların önemli bir kısmının tekrar yenileneceği varsayılırsa -3 aylık bir fonu 3 yıllık bir işde kullanmak gibi aşırı uygulamalara gitmemek kaydı ile - bunu da istisnai şekilde yapmak mümkün olabilir. Ne var ki, bu durumda, arada hesabını kapatan K/Z katılma hesabı sahipleri ileride oluşacak kârdan bir pay alamamış olacaklardır. Bu da kapanan hesaplar açısından bir haksızlıktır. Şu kadar ki, ÖFK'na ilişkin mevzuatta bu konuda kısıtlayıcı bir hüküm görülmemektedir.

Görüşüme göre, daha uzun vadedeli fonların daha kısa süreli işlerde kullanımına izin verilmeli; buna karşılık, yalnız 3 aylık fonların -3 aylık havuzda toplanan paraların belirli bir oranını aşmamak kaydı ile - 6 aylık yatırımlarda kullanılmasına izin vermekle yetinilmeli; daha uzun süreli fonlar arasında kaymalara olanak tanınmamalıdır.

b) Sistem, kâr ya da zarar oluştuğunda (*) bundan % 20 Kurum payı-

(*) Kuşkusuz, yüksek enflasyon dönemlerinde rakamsal olarak zarar oluşması beklenemez. Şu kadar ki, enflasyonun altındaki kâr payı dağıtımlarını bir çeşit zarar gibi görmek de mümkündür.

nın ayrılmasını, artanının ise, kaynak hangi havuz ya da havuzlardan sağlanmış ise, o havuz ya da havuzlara konulmasını öngörmektedir. Şimdi, bu kuraldan çıkan doğal sonuç, kâr (ya da zarar) oluşumundan önce kapanan hesapların ya da çekilen paraların bu dağıtımdan pay alamamasıdır.

Bu bir haksızlık değil midir?

Kuşkusuz, burada bir haksızlık doğabilir. Gerçekten, bir iş tahmin edilen sürede bitmeyebilir. Bu takdirde, işin bitişine göre bu iş için daha kısa süreli hesaplardan kapananlar hiçbir yarar sağlamamış olacaktırlar. Ama belki bu hesaplar da daha önce kapanan benzeri hesapların ya da çekilen paraların sağlamış olacağı imkânlardan yararlanmış olabilirler. Sanırız, sistemin gereği, bu durumu düzeltici bir çare bulmak mümkün olmayacaktır.

- ◆ Tartışmalarda yapılan benzetmeler, aşkta söylenen şarkılara benzerler; hiçbir şeyi ispat etmezler.

Prior

- ◆ Herkesin istediğini yapabileceği bir yerde hiç kimse istediğini yapamaz.

Roosevelt

- ◆ Gerçeği arayanlar bütün insanlığın malı olur.

Voltaire

- ◆ Bir problemi anlayabilmek için, onun çözümünü bulmak arzusundan uzaklaşmalıdır.

J. Krishnamurti

c) Bu aksaklığı hafifletici bir yol olmak üzere, belki sadece peşin alım vadeli satım işlemlerinden doğan kârlarda -şayet hiçbir risk olasılığı yok ise- aynı yıl içindeki kâr tahakkukunu peşin olarak yapıp bu kârı geçici bir hesaba almak ve işledikçe her hafta o haftaya düşen kâr payını ilgili havuza aktarmak akla gelebilir. Ne var ki, risk ihtimalini tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmayacağına göre, bu yöntem de en uygun bir çözüm gibi görünmemektedir.

5) Müsteşarlık Tebliğinde K/Z katılma hesaplarının işleyişine ilişkin olarak verilen bir örneği aynen aşağıya alıyorum (*).

Tablonun anlaşılmasına yardımcı olmak üzere, Tabloda kullanılan «Birim Hesap Değeri, Birim Değeri, Hesap Değeri» deyimlerinin açıklanmasında yarar vardır.

Önce şu hususu hatırlayalım: K/Z katılma hesabı sahiplerinin hesap vadeleri sonunda, ÖFK'dan isteyecekleri ana para+kâr payı «Birim Hesap Değeri» ile sınırlıdır. Vadesinden önce çekilen paralar o arada oluşan kârdan pay alamaz, ama zarar var ise ona ortak olur.

a) **Birim Hesap Değeri:** Birim Değeri ile Hesap Değeri'nin çarpımından oluşur. Belirli bir tarihte bir havuzda ana para+kâr olarak toplanan tüm değerleri ifade eder.

b) **Birim Değeri:** Kâr ve zarar edildigine göre değişen bir değerdir. Hesap açılışında 100 itibar edilir. Her fon için o fonun aktif değerler toplamının bir önceki günkü «Hesap Değeri»ne bölünmesi ile bulunur.

d) **Hesap Değeri:** K/Z katılma hesabı havuzlarına para yatıran kim-

(*) **Dergi'nin Notu:** Örnek yazının sonunda yer almaktadır.

selerin, bu havuzlardaki aktif değerlere katılma oranıdır. Hesaba para yatırıldığına ya da hesaptan para çekildiğine göre bu oran değişir.

Hesap Değeri, yeni açılan hesaplarda ilk gün yatırılan paranın 100'e bölünmesi suretiyle bulunur. Sonraları, hesaba her para yatırılışında ya da çekilişinde, önceki Hesap Değerine, para yatırılmış ise, yatırılan tutarın o andaki Birim Değere bölünmesi suretiyle bulunacak oran önce-

ki orana eklenerek; para çekilmiş ise, çekilen tutarın yine o andaki Birim Değere bölünmesi suretiyle bulunacak oran önceki orandan düşülerek saptanır.

Özel Finans Kurumları, Ülkemiz için henüz çok yeni kuruluşlardır. K/Z katılma hesaplarından her hesap sahibinin talep hakkının hesabı bazı tartışmalara açıktır. Şu kadar ki, belirsizliklere deneyimler ve zaman herhalde açıklık getirecektir.

**KAR VE ZARARA KATILMA AKDI HESAPLARININ İŞLEYİŞİNE
İLİŞKİN BİR ÖRNEK**

Günler	İşlemler	Yatırılan (+)		Sahibi Hesap Durumları (1.000 TL.)	Hesap Değeri (Oran)	Birim Değeri (Ağırlık)	Birim Hesap Değeri (1.000 TL.)
		Aküsler Tutarı (1.000 TL.)	ve Çekilen (-) (1.000 TL.)				
1. Gün	A, B ve C toplam 10 milyon lira yatırırlar.	A. 1.000 (+)	A. 1.000	10,0	100	1.000	
		B. 4.950 (+)	B. 4.950	49,5	100	4.950	
		C. 4.050 (+)	C. 4.050	40,5	100	4.050	
TOPLAM		10.000	10.000 (+)	100,0	100	10.000	
2. Gün	— Fon 8 milyon 250 bin lira kâr ediyor.	A. —	A. 1.000	10,0	150	1.500	
	— Bu kârın % 20'si olan 1 milyon 250 bin lira Kurum tarafından alınıyor.	B. —	B. 4.950	49,5	150	7.425	
	— Kalan 8 milyon lira ortakların hesabına işleniyor.	C. —	C. 4.050	40,5	150	6.075	
TOPLAM		15.000	—	100,0	150	15.000	
3. Gün	D,3 milyon lira yatırıyor	A. —	A. 1.000	10,0	180	1.800	
		B. —	B. 4.950	49,5	180	7.425	
		C. —	C. 4.050	40,5	180	6.075	
		D. 3.000 (+)	D. 3.000	30,0	180	3.000	
TOPLAM		18.000	3.000 (+)	130,0	180	18.000	
4. Gün	— Fon 3 milyon lira kâr ediyor.	A. —	A. 1.000	10,0	170	1.700	
	— Bu kârın % 20'si olan 600 bin lira Kurum tarafından alınıyor.	B. —	B. 4.950	49,5	170	8.415	
	— Kalan 2 milyon 400 bin lira ortakların hesabına işleniyor.	C. —	C. 4.050	40,5	170	6.885	
		D. —	D. 3.000	30,0	170	3.400	
TOPLAM		20.400	—	130,0	170	20.400	
5. Gün	C,2 milyon 040 bin lira çekiyor.	A. —	A. 1.000	10,0	170	1.700	
		B. —	B. 4.950	49,5	170	8.415	
		C. 2.040 (-)	C. 2.010	20,1	170	4.945	
		D. —	D. 3.000	30,0	170	3.400	
TOPLAM		18.360	2.040 (-)	109,60	170	18.360	
6. Gün	— Fon 675 bin lira zarar ediyor.	A. —	A. 1.000	10,0	165	1.650	
	— Bu zararın % 20'si olan 135 bin lira Kurum tarafından fona ödeniyor.	B. —	B. 4.950	49,5	165	8.167,50	
	— Kalan 500 bin liralık zarar ortakların hesabına işleniyor.	C. —	C. 2.010	20,1	165	4.705,50	
		D. —	D. 3.000	30,0	165	3.300	
TOPLAM		17.820	—	109,60	165	17.820	

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**



devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi



**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinç • asansör • sondaj • havalı nakliyat TELEFERİK-TELESİJ-TELESKI
• maden ihraç • dozer • ekreyper • ekskavator • deniz dikme • GERME • MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• yataklık koltuk yaylarında • biletiket jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

Şirketleşme veya Müesseseseleşme

A. AYDIN DÜNDAR

HÜR teşebbüsün yürürlükte (cari) olduğu ekonomilerde ferdi firmalar yanında çok ortaklı şirketlerin giderek geliştiği; yüksek teknoloji, bilgi akımı ve uluslararası rekabetin gerektirdiği büyük finansman ihtiyacının ortak sayısını çoğaltarak temini tercihi yapıldığı gözlenmektedir. Bu gelişme sanayileşme ile birlikte hızlanmıştır. Modern, rekabet edebilir sanayi yatırımları yüksek tutarlara ulaşmaktadır. Bu tür yatırımları gerçekleştirmek, tek bir girişimcinin ya da ferdi firmaların gücünü aşmaktadır. Bu gelişimin yatırımları hızlandırması, işsizliği azaltması yanında sınıai mülkiyeti geniş kitlelere yayarak gelir dağılımındaki adalet ilkelerinin gerçekleşmesine de yardımcı olduğu muhakkaktır. Kısaca ifade etmek istediğimiz husus, modern ekonomilerde yaygın şirketleşmenin ön plana çıktığıdır.

Gerçekte, bugün dünya ekonomisine şekil veren, etkili olan büyük çok ortaklı şirketlerin çekirdeğinde, şahsi teşebbüsün var olduğu bilinmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde sermaye piyasaları tam olarak çalış-

makta, büyük-küçük tasarruflar şirket pay senetleri veya tahvilleri aracılığı ile yatırımlara akmaktadır.

Denge çok hassas ve kısa zaman birimleri içinde kurulmaktadır. Duyarlı sermaye piyasaları yaygın pay senetleri piyasasını sağlıklı olarak geliştirmektedir. Ticari ve sınıai hayattaki ferdi zenginlikler mutlaka varlıklarını sürdürmekte, ancak daha çok magazin basınıni ilgilendirebilecek ilginçlik ölçüsü içinde kalmaktadırlar.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus şudur: Ekonomik yönden çok güçlenen bu şirketlerin yaygın ortakları, gerek genel ekonomik gelişmeyi gerekse şirketlerin çalışmalarını yakından izlemekte, borsa haberlerine duyarlı olmaktadır. Halkın ekonomiye böylesine yakın olması, yeni teşebbüslerin de kaynağını teşkil etmektedir. Kısacası teşebbüs, gelir ve geniş kitleler arasında sağlıklı bir denge kurulmuş olmaktadır.

Ülkemizde sınıai ve ticari hayattaki gelişmeler Cumhuriyetle birlikte olmuştur. Daha önceleri yabancı kumpanyalar veya cılız birkaç yerli teşebbüs vardı. Birçok harp ve fela-

ketten sonra iyice fakirleşen ve güçsüz düşen geniş halk kitlelerinin birdenbire sermaye halkaları kurarak ekonomiyi yönlendirmesi beklenemedi. Nitekim bu boşluk alınan akıllıca kararlarla devlet tarafından doldurulmuş, zamana göre büyük sayılan ciddi yatırımlara gerekli güçlü sermaye devletçe temin edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan hızlı kalkınma, sanayileşme çabaları planlı dönemlerde meyvelerini vermiş, devletin öncülüğü ile kurulmuş büyük şirketler yanında doğrudan özel sektöre ait ciddi vüs'atli şirketler de ortaya çıkmışlardır. İthal ikamesi veya hızlı sanayileşme arzusunun ortaya çıkardığı ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların piyasa modeli içinde çözülmesi için yürütülen teşvik politikaları oldukça başarılı sonuçlara varmıştır. Gerçekten bugün dahi ekonominin yükünü taşıyan önemli yatırımlar yapılmış ve şirketleşme, hatta holdingleşme olgusu ön plana çıkmıştır.

1970'lerin sonunda ekonominin içine girdiği darboğazları bu gelişmelere bağlayanlara katılmaya imkân yoktur. Tersine bu gelişmeyi zamanında dış ticaret dengelerine doğru yöneltecek ek teşviklerin ve kararların alınamamış olmasını eleştirmek gerekir.

Sanayileşmeye başlamak bir zorunluluktur. İthal ikamesi de olsa, sanayileşme için mutlaka iyi bir başlangıçtır. Bütün mesele ileriye yönelik kaynak ve ihtiyaçlar dengesine göre yeni yönlendirmelerde toplanmıştır. Bu yazı ile geçmiş iktisat politikaları kritiği yapma amacı taşımamaktayız. Vurgulanacak husus, ancak planlı dönemde, karma ekonomik modelin ikinci kanadı özel sektörün

ciddi ve anlamlı olarak ortaya çıktığıdır. Karma ekonomik modelden hoşlanmadığını her vesile ile açıklayan özel kesimin, bu uygulama sonunda dünyaya geldiği gerçeğini unutmaması bir başka yanılırdır.

Sanayileşmenin hızlandığı bu dönemde kanaatimizce eksik kalan husus, sermaye piyasası gelişmesinin de paralelize edilemeyişidir. Sınai ve ticari mülkiyetin daha geniş kitlelere yayılması, gerçek şirketleşmenin de ayrıca teşviki gerekirdi. Bu olamamıştır. Son yirmi yılda ülkemizde birçok şirket kurulmuştur. Hatta son zamanlarda bir holdingleşme modası da gelişmiştir. Ancak gelişimin ne kadarının sermaye piyasasına araç olacak bir gerçek pay dağılımında yaygınlık derecesine ulaştığı hususu çok şüphelidir.

Kurulan şirketler daha çok aile şirketleri niteliğini korumuştur. Ekonomik gelişme sonucu çok dalda yatırım yapan kuruluşların holdingleşmesi de tabii olmuştur. Ancak bunların yanında ortaya çıkan şirket ve holdingler küçük cüsseleri ile piyasa yanılırları doğurmuşlar, bankaların yönlendirdiği fonların yanlış yerlere akması gibi ciddi zararlara da neden olmuşlardır.

Şirketleşmeye, pay senetlerinin daha geniş kitlelere dağılması husu-

◆ Geçirilen en kötü denemeler, en yararlı olanlardır.

Thornton Wilder

◆ Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölü.

Türk Atasözü

sunun yararına her zaman inanmaktayız. Aradaki tökezlemeler ve kötü örnekler bu olguyu yavaşlatmakta veya gözden düşürmektedir. Önemli olan nokta budur.

Sanayi ve ihracatın teşviki yanında şirketleşmenin teşvikinin de ciddi bir politika olarak ele alınmasında gecikilmiştir. Halen de bu işin önemi tam olarak idrak edilmiş değildir. Devlet bu konuya sadece yurt dışında çalışan işçilerin tasarruflarını ülkemize çekebilmek açısından bakmış ve o noktada da kaldığından üzücü olaylar olmuş ve birçok batık işçi şirketi sorunu ortaya çıkmıştır. 322 civarında işçi şirketi kurulmuştur. Bunların 179'u ile DESİYAB ilgilenmiştir. Proje ve kredi yardımı yapmıştır.

Bugün ülkemizde anonim şirket sayısı 25 bini aşmıştır. Ancak, bunların büyük kısmı aile şirkettir. Son yıllarda 7 binden fazla şirket kurulmuştur. Bütün bu rakamlara bakıp hızlı bir şirketleşme olayı yaşanıyor sanılabilir ki, bu yanlıştır. 25 bin şirketten sermaye piyasası ile ilişkili olanı (100'den fazla ortak veya halka satılmak üzere tahvil çıkarılanlar) 830 civarındadır. Yani 830 şirketin payları halka satılmıştır.

Bu rakamın 322'si işçi şirkettir. Sermaye Piyasası Kurulu'nda işlemleri olan şirket sayısı 502'dir. Borsa bültenlerinde pay senetlerinin borsa değerleri yer alan şirket sayısı ise 100'e ulaşmamaktadır. Bu ciddi bir sorun ve noksanlıktır. Piyasa ekonomisinin hâkim olduğu, özel sektöre öncelik verilen, KİT'lerin de özelleştirilmesi istenilen modelde eldeki araç sayısı budur. Muhakkak ki bu sayı Türk Ekonomisi değildir. Şu halde ana

kitle şirket görüntüsü altında şahıs veya aile firmaları içinde kalmaktadır. Sermaye şirketleri yaygınlaşmadan, itibar kazanmadan liberal ekonomi modelinde başarı şansı ne-reye kadardır? Özel sektör ve ekonomiyi yönlendirenler arasındaki diyalog, sektör-hükümet diyalogu mu, yoksa kişi firmalar - hükümet diyalogu mu şeklinde yorumlanacaktır? Bu sorular daima açıkta kalacaktır.

Açıkça şunu ifade etmekte yarar vardır: Özel sektörün de süratle anonimleşmesi gerekir. Sadece anonimleşme değil, müesseseseleşme ile birlikte anonimleşme... Aksi halde alınacak ekonomik kararların hep özel çıkarlarla olan ilişkisi haklı veya haksız tartışılacaktır. Daha da önemlisi her anlamda özel sektörün temsilcisi durumunda bulunması gereken «Oda» ve «Dernekler»in dahi gerek yönetimi gerekse ana misyonu kamuoyu önünde aynı dar açı içinde değerlendirilecektir. Özel sektörün gelecekteki önemli sorunu budur. Kışileşmeden anonimleşmeye geçiştir.

Anonimleşme derken, olayı müesseseseleşmeyle birlikte düşünmekteyiz. Yani aile şirketleri dışında, yönetiminin çalışmaları kişi arzu ve ömürleri ile bağımlı olmayan, ismi yerleşmiş, ilk, orta ve üst kademe yönetici kadroları ile yöntemleri teşekkül etmiş kuruluşları ifade etmekteyiz.

Pay senetlerinin sermaye piyasasında işlem görmesi, bilanço ve sonuç hesaplarının şeffaf olması, bu kuruluşları giderek halkın malı haline getirecek ve sürüp gitme (temadi) olayı yaşanacaktır.

Bugünkü durumda 500.000.— TL sermayenin 1/4'ü olan 125.000.— TL'

yi bloke ederek anonim şirket kurulumakta ve bloke edilen meblağ şirketin kuruluş formalite giderlerine (noter - harç vs.) yetmemektedir. Mesele bir anlamda komikleşmiştir. Daha da önemlisi anonim şirket nosyonu erozyona uğramıştır.

Borsada 60 - 70 kuruluşun pay senetlerinin işlem görmesi, aysberg gibi ana kitlenin bazı şahıs ve aile isimleri altında saklı kalması, sermaye piyasasını da güdükleştirmektedir. Tabii ki bunun uzun vadeli zararı gele-

cek yatırımların nasıl ve hangi sermayelerle yapılacağı noktasında toplanmaktadır.

Şirketleşmenin teşvik edilmesi derken, çok ortaklı olmaları ve müesseseseleşmeleri de gözden uzak tutulmamak gerekir. Aksi halde anonim şirketler, bazı şahıslar için limitli mali sorumluluk avantajının çok kötü kullanıldığı bir oyun sahasına dönüşecektir.

Öneriler :

- 1 - Yatırım Bankaları kaynaklarını kesinlikle çok ortaklı kuruluşlara tahsis etmemelidir.
- 2 - Yatırım kredilerinde ortak sayısına göre faiz farklılaşması yapılmalı, payların borsaya kote edilmesi zorunluluğu getirilmelidir.
- 3 - Şirketlerin hesapları kendi muraçlıkları dışında odit edilmeli, bu sıralarda konuşulan yeminli hesap uzmanlarınca onaylatılmalıdır.
- 4 - Kredilendirme işlemlerinde şirketlerin yönetim kadroları da dikkate alınmalı ve kredinin maddi teminatından çok iş kabiliyeti ön planda tutulmalıdır.
- 5 - Vergilendirmede, borsada işlem gören pay senetleri için ayrıcalıklar tanınmalı ve aradaki farklar ciddi teşvik unsuru olacak miktarda tutulmalıdır.
- 6 - Anonim şirketlerin kurulması, sermayesi, yönetim ve denetimi hakkındaki yasalar süratle günün şartlarına uydurulmalıdır. Özellikle sermaye miktarları ve dağılımı bu politikalara göre yeniden düzenlenmelidir.

Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru :

Derginiz artık 8.000 adet basılıyor ve Türkiye çapında dağıtılıyor.

Reklam fiyatları Dergi'nin Ocak 1986 sayısından başlayarak şöyledir :

Arka kapak	: 125.000 TL
Ön kapak içi	: 100.000 TL
Arka kapak içi	: 90.000 TL
Tam sayfa (Ekonomik Yorumlar İçinde)	: 80.000 TL
Tam sayfa	: 50.000 TL
Yarı sayfa	: 30.000 TL
Çeyrek sayfa	: 15.000 TL

Dergi'ye reklam veren Sayın Kişi ve Kuruluşların bizi anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE YABANCI BANKALARIN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

DR. NAZIM EKREN

SON yıllarda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında üretim ve sermaye açısından karşılıklı bağımlık derecesi önemli ölçüde artmıştır. Dış ticaret açıklarının büyümesi, sermaye hareketlerinde liberasyona gidilmesi ve petrol krizlerinin etkileri bu değişimin en önemli belirleyicileri olarak ortaya çıkmıştır. Böyle bir süreç içerisinde, özel fon akımları ve dolayısıyla özel ticari bankaları merkezi öneme sahip olmuştur. Bu dönemde, yetersiz bir ulusal sermaye piyasasına sahip gelişmekte olan ülkeler, uluslararası para ve sermaye piyasalarına değişik ölçülerde entegre olmuşlardır.

Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası mali piyasalarla entegrasyonunu, uluslararası bankacılık faaliyetlerindeki bağlantılar yoluyla sağlamaktadır. Bu bağlantılar, banka içi ve bankalararası fon akımlarına dayanmaktadır. Bu akımlar, önemsiz sayılabilecek sızıntılar dışında, uluslararası bankacılığın örgütsel yapısını oluşturan bir dizi bankacılık birimince gerçekleştirilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin özelliği dikkate alındığında, yabancı bankaların bu konuda temel bir fonksiyon üstlendiği söylenebilir. Şüphesiz, böyle bir fonksiyon gelişmekte olan ülkede şu-

be, temsilcilik v.b. faaliyet birimi olan yabancı bankalarca yerine getirilmektedir.

Yabancı bankaların ne tür etki yaratacağı özde, iki faktörler grubuna bağlıdır: İlk faktörler grubu yabancı bankaların amacı ve özellikleriyle, ikinci faktörler grubu ise ev sahibi ülkenin amacı ve özellikleriyle ilgilidir. Yabancı bankaların yaratacağı etkiler, benzetme yapmak gerekirse, bu iki faktörler grubunun karşılıklı etkileşiminin bileşkesinin sonucuna göre ortaya çıkacaktır. Makalenin amacı, spesifik ülke ve banka analiziyle ilgili bu yaklaşım tarzını bir kenara bırakarak, yabancı bankaların yarattığı etkileri daha genel bir çerçevede sunmaktır.

Yabancı bir bankanın ev sahibi (ya da gidilen) bir ülkede yaratacağı etkiler iki kategoride ele alınabilir: (1) Makro ekonomik etkiler ve (2) mikro ekonomik etkiler. Makro ekonomik etkiler, ekonomik büyüme ve ödemeler dengesi gibi değişkenler üzerindeki etkilerle ilgilidir. Mikro ekonomik etkilerin en önemlisi ise bankacılık sektörü üzerindeki etkilerle ilgilidir. Makalenin ilgi alanı, yabancı bankaların bankacılık sektörü üzerindeki etkileridir.

Yabancı bankaların gelişmekte

olan ülkenin ulusal bankacılığına etkileri analiz edilirken gözden kaçırılmaması gereken iki nokta vardır: (1) Faaliyet birimlerinin ve bilançoların gidilen ülke bankacılığındaki payı ve (2) yabancı bankaların ulusal ve uluslararası işlemleri (1).

Yabancı bankalar değişik bankacılık birimlerini kullanarak faaliyetlerde bulunmaktadır. Temsilcilikler, şubeler, bağlı veya yan kuruluşlar, ortak yatırımlar ya da küçük ölçekli finansal holdingler bunların en yaygın olanıdır. Öte yandan, yabancı bankalar ticari banka, yatırım bankası yahut kıyı (offshore) bankacılık birimleri özelliğine sahip olabilir. Genel olarak, yabancı bankaların ulusal bankacılık piyasalarına girişi sınırlı düzeyde kalmaktadır. Hangi tür bankacılık biriminin kurulacağı ve bu birimlerin ne tür faaliyetlerde bulunacağı, ev sahibi ülkenin yabancı bankalara yönelik tutumuna bağlıdır (2). Literatürde, bu kısıtlamalar vergi

benzeri (karşılık oranı gibi) ve kota benzeri (kredi tavanı gibi) kısıtlamalar olarak ele alınmaktadır.

Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemindeki nispi yerinin ölçümü, ulusal mevduat ve krediler içindeki payı dikkate alınarak yapılabilir. Bu yaklaşım, ulusal likidite ve yabancı bankaların ekonomik faaliyetlerini finansmanına katkısı gibi konularda bilgi sahibi olunmak istendiğinde, son derece kullanışlıdır. Genel bir trend olarak, yabancı bankaların toplam ulusal mevduat ve krediler içindeki payı önemli ölçüde düşüktür.

Yabancı bankaların faaliyet ve/veya işlemlerini detaylı bir şekilde tanımlayacak veriler mevcut değildir. Bununla beraber; genelleştirilebilecek bazı faaliyet türleri vardır. Yabancı bankaların uluslararası işlemleri, gelişmekte olan ülkelerin dışsal finansmanıya ilgilidir. Bu işlemler, ev sahibi ülkenin net kaynak transferi elde etmesini ve uluslararası para ve sermaye piyasalarıyla ilişki kurmasını sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, uluslararası bağlantılara sahip yabancı bankalar, klasik bankacılık hizmetleri (fon transferi, mevduat kabul etme ve kredi verme, döviz ticareti), bilgi birikimlerini kullanmaya dayalı hizmetleri (yönetim ve danışmanlık hizmetleri gibi) ve özel bazı faaliyetleri, finansman tekniklerini (factoring, leasing, forfaiting gibi) sunabilmektedir. Kredi işlemleri dış ticaretin finansmanı, ulusal ve yabancı büyük firmalara, bankalara, resmi kuruluşlara ve devlete yönelik kredileri ve «sindikasyon» kredilerini içermektedir (3). Yabancı bankaların bu faaliyet türlerinin tümünü yerine getirme gücüne veya potansiyeline

(1) D.G. Et Charles and A. Michalet, *International Banks and Financial Markets in Developing Countries*, OECD Pub., 1984, s. 45; U.N. Centre on Transnational Corporation, *Transnational Banks: Operations, Strategies and Their Effects in Developing Countries*, United Nations, New York 1981, s. 64.

(2) S. Weiss, «National Policies on Foreign Acquisitions of Banks», *Banker's Magazine*, January - February 1981, s. 27-28; Robert Z. Aliber, «International Banking; Growth and Regulations», *Columbia Journal of World Business*, Winter 1975, s. 9.

(3) E.N. Roussakis (Ed.), *International Banking: Principles and Practices*, Praeger New York 1983; Y.S. Park and J. Zwick, *International Banking in Theory and Practices*, Addison Wesley, Reading 1985.

sahip olduğu fakat bir kısmını yerine getirdiği unutulmamalıdır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların ağırlığını belirlerken gözönünde bulundurulması gereken önemli bir husus vardır. Yabancı bankalar grubunun yeri ve önemi, stratejileri çerçevesinde uzmanlaştıkları faaliyet ve işlem türlerine göre belirlenmelidir. Çünkü, yabancı bankaların etkilerinin yönü ve hacmi büyük ölçüde bu olguya bağlıdır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların çoğu şube düzeyinde faaliyette bulunmaktadır. Öte yandan, gelişmekte olan ülkelerde bankacılık piyasaları oligopolistik özellikler taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, yabancı bankalardan maksimum yararı sağlamak amacıyla gerçekçiliği ve etkinliği fazla olan ulusal içerikli bir yaklaşımı benimsemiştir. Böyle bir ortamda, yabancı bankalar muhtemelen şu etkilerde bulunabilir.

- Yabancı bankalar, önemli finansal merkezlerle bağlantı içinde olduğundan, uluslararası sermaye piyasalarına girişi kolaylaştırabilir. Gelişmekte olan ülkelerin fon talebi yabancı bankalarca karşılandığından, bu kurumlar uluslararası mali piyasalarla doğrudan bağlantı sağlayabilmektedirler.

- Yabancı bankalar ölçek ekonomilerinden, farklılaştırma ve riski yayma özelliklerinden ve uluslararası finansman merkezleriyle doğrudan bağlantılarından dolayı, esnekliğe sahip arz eğrisiyle faaliyette bulunmaktadırlar. Yabancı bankaların maliyet avantajı elde etmelerinin en önemli nedeni budur. Bundan dolayı, yabancı bankalar en son kredi araçlarını

ve teknolojisini hızla transfer edebilmekte ve diğer yabancı bankaların gelişini teşvik ettiğinden yoğunlaşma oranını azaltarak fiyat rekabetine neden olmaktadır. Bu özelliğe sahip yabancı bankalar artan rekabet yoluyla ulusal bankacılık endüstrisinin yapısını değiştirmektedir. Bankacılık endüstrisindeki rekabetin devamı ya da artışı, teorik olarak marjinal bankaların piyasadan çekilmesine ya da hizmetlerin daha kaliteli sunulmasına yol açacaktır. Bu süreç, tasfiye, birleşme veya yabancı bankalarla ortaklığa yol açacağından, yabancı bankalar dolaylı olarak ev sahibi ülkenin yasal ve düzenleyici çerçevesini de etkilemektedir.

- Yabancı bankaların ulusal bankacılık sektöründe yarattığı rekabetçi değişiklikler zincirleme reaksiyon etkisiyle bir dizi değişmeye neden olacaktır. Örneğin, kredi hacmi ve dağılımındaki değişiklikler, yabancı ve ulusal bankaların piyasa payında ortaya çıkacak değişiklikler, kredilendirme yolu ile servetin yeniden dağılımı ve uluslararası bankacılık anlayışının yaygınlaşması, bunlardan bir kısmıdır.

- Yabancı bankalar ev sahibi ülkede kaliteli eleman yetiştirici bir çevre yaratabilmektedir. Meslek eğitimiyle ilgili olan ve ev sahibi ülkeye parasal bir yararı olmayan bu olgu, daha sonraları tüm ekonomiye katkıda bulunabilecek bilgi ve tecrübe birikiminin doğmasına neden olmaktadır. Fakat, yabancı bankalar ev sahibi ülkede zaten kıt olan kaliteli bankacıları kendine çekerek, ulusal bankaları sıkıntıya sokabilmektedir.

Yukarıdaki bilgileri gözönünde bulundurarak, Türkiye'deki yabancı bankacılık olgusunu değerlendirebili-

riz. Değerlendirmede 1980 yılından sonraki gelişmeler üzerinde duracağız. Çünkü istikrar tedbirlerinin temel amaçlarından biri de, Türk ekonomisinin dolayısıyla bankacılığın dışa açılmasını sağlamaktır. Diğer bir ifadeyle, yabancı sermayenin gelişini teşvik etmektir. İlk gelen yabancı sermaye içinde bankaların ön sırada yer alması, bu konuda başarılı olunduğunun göstergesi olarak ele alınabilir.

Yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründeki ağırlık ve özelliklerini şu şekilde açıklayabiliriz⁽⁴⁾. Yabancı bankaların kurumsal ağırlığı banka sayısı olarak önemli ölçüde artmıştır. 1979 yılında % 9 olan bu ağırlık son yıllarda % 28 - 30'a yükselmiştir. Yabancı bankalar, yerleşim yeri olarak, Türk banka sisteminin mevduat ve kredi açısından ortalama % 85'lik ağırlığa sahip bölgelerini seçmiştir. Bu merkezlerin ulusal piyasayla hindersandı dikkate alındığında önemi bir kat daha artmaktadır. Yabancı bankalarda, şube başına düşen personel sayısı 25'dir. Osmanlı Bankası dikkate alınmadığında, bu sayı 45'e yükselmektedir.

Yabancı bankaların aktif - pasif yapısı ile gelir - gider ve kârlılık durumları ulusal bankalardan farklıdır. Örneğin, gelir getiren aktiflerin toplam aktive oranı ortalama % 80'dir. Gelir getiren aktifler içinde büyük ağırlığa sahip kredilerin önemli bir kısmı kısa vadeli. Yabancı bankaların döviz tevdiat hesapları hızla artmıştır. Dış krediler ve sermayeden oluşan dış kaynakların toplam pasife

ve mevduata oranı, önemli ölçüde düşüktür. Yabancı bankalar grubunun faaliyet gelirleri içinde en önemli payı, faiz, komisyon, ücret ve kambyo kârları olmaktadır.

Bu özelliklerinden dolayı, yabancı bankalar grubunun başarı ve etkinlikleri Türk banka sistemi için geçerli olan ortalamanın çok üstündedir. Bundan dolayı, yabancı bankalar grubunun kısa vadeli krediler, döviz tevdiatı ve kambyo kârları gibi değişkenler açısından Türk banka sistemi içindeki ağırlığı hızla artmıştır. Yabancı bankaların temel ilgi alanı, dış ticaretin finansmanı ve terminat mektubu sağlanması ile sınırlanmış görünmektedir.

Yabancı bankalar grubunun yukarıdaki özellikleri dikkate alındığında, bu bankaların finansal aracılık faaliyetlerini sadece Türk ekonomisinin sınırları içinde yaptığı sonucuna ulaşılabilir. Yabancı bankalar, daha çok Türk banka sisteminin kaynaklarını kullanmaktadır. Bu özelliklerini değiştirmedikleri sürece, yabancı bankalardan beklenen olumlu katkıların doğabileceğini söylemek son derece güçtür. Çünkü, teknoloji ve bilgi birikimini piyasa mekanizması içinde yabancı ve ulusal bankaların karşılıklı etkileşimine ve rekabetine bırakmak tutarlı bir yaklaşım değildir. Yabancı bankaların varlık ve faaliyet nedeni, sahip oldukları monopolistik avantaj ve/veya oligopolistik üstünlüklerini kontrol derecesine bağlıdır.

Endüstriyel organizasyon ve uluslararası finansman açısından önemli avantajlara sahip yabancı bankaların Türk ekonomisi üzerindeki muhtemel olumlu etkilerinin artırılabilmesi, selektif ve esnek bir tedbirler paketini içeren politikaların uygulanmasına bağlıdır.

(4) Bu açıklamalar için bkz.: Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımızın 1980 - 84 Sonu Bilanço Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Krediler Hakkındaki Bilgiler, 1981 - 85, Ankara.

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

NÜFUS SAYIMI VE TÜRK EKONOMİSİNİN SORUNLARI

ÜLKEMİZ ekonomisinin çok ve çeşitli sorunları olduğu bilinmektedir. Ekonominin temel kurallarından biri olan «Arz-Talep Kanunu», bu sorunların herhalde ana nedenini açıklamaktadır.

6 Ekim 1985 günü yapılan 12 nci nüfus sayımının yayınlanan genel sonuçları, nüfus artış hızının yıllık % 2.785 olduğunu göstermektedir. Beş yıl önceki nüfus sayımında şehirlerde yaşayan nüfusun % 49.2 olmasına karşılık, 1985'te bu oranın % 53.7'ye çıktığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin gittikçe artan, şehirlere daha fazla yerleşen ve genç olan nüfusunun arz-talep dengesini talep yönünden zorlaması normaldir. Ancak, artan talebe karşı, yatırım - üretim ilişkisinin de en az aynı oranda ve çeşitlilikte artması gerekir. Oysa sermaye, kredi, ithalat, vergi, ihracat, işsizlik, devlete yük olan KİT'ler gibi çok çeşitli konular ve bunlara ilişkin diğer sosyal ve ekonomik sorunlar ortadadır.

Arz yetersizliği, üretim dengesizliğinin körüklediği yükselen maliyetler, tabiiyle enflasyonun da azalmasını engellemektedir. Enflasyonun 1985'te % 50'den az olmayacağı, 1985 Ekim ayı fiyat endekslerinden anlaşılmaktadır. Zaten yılbaşında % 10 oranında yürürlüğe konan Katma Değer Vergisi ile 1985 yılı en az % 10 bir fiyat artışı ile başlamıştır.

Fiyat artışları dolayısıyla iş âleminin nakit sıkıntısı da artmaktadır. Özal Hükümeti'nin uyguladığı fon politikası, çeşitli işlerin yapılması için kaynak yaratmak amacına yönelik ise de, hükümetin bütçe dışı yollardan kaynak sağlaması, hem maliyetlere yansımakta, hem de fonların devlet tahvili ve gelir ortaklığı senetleri yolu ile Hazine'ye çekilmesi suretiyle nakit sıkıntısını artırmaktadır.

İşsizliğin önemi, nüfusun şehirleşme oranının büyümesi ile artmaktadır. Kırsal bölgelerde aile bağları daha sıkı ve yaşam koşulları nispeten gösterişsiz olduğundan, işsizlik sorunu yumuşak ve taşınabilir bir sosyal yük görünümündedir. Şehirleşen nüfusta ise tam aksine bir eğilim gözlenmektedir. İşsizlik sorunu, yeni sosyal ve ekonomik sorunların doğmasına, düzeltilmesi çok zor olan ve zaman isteyen kötü alışkanlıkların başlamasına neden olmaktadır. Özellikle diplomalı işsizler ve ekonominin ihtiyaçlarına yönelik olmayan eğitim düzeni, bu bozuklukları sosyal patlamalar düzeyine getirebilir. Bir toplum için en önemli sorun hiç şüphesiz budur.

Böylece 1985 nüfus sayımının ilk sonuçlarının düşündürdüklerini özetlemiş oluyoruz.

Geçtiğimiz dönem içinde ekonomimizi ilgilendiren başlıca konu ve gelişmeler ise, kısaca şöyle açıklanabilir :

1986 YILI İLE İLGİLİ HAZIRLIKLAR

Hükümet, kaynak sağlama ve yatırımları geliştirme amacıyla bazı hazırlıklar yapmaktadır. Bu hazırlıklar başlıca iki grupta toplanabilir :

1 — Vergilerle İlgili Hazırlıklar :

Vergilerle ilgili olarak, birçok vergi kanununda değişiklik yapan tasarılar, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda müzakere edilerek T.B.M.M.'ne getirilmiştir. Öğrenilen değişiklik tasarılarının başlıcaları şunlardır :

- Katma Değer Vergisi mükelleflerinin peşin vergiye tabi tutulması.
- Gecikmeli vergi ödemelerine yüksek faiz uygulanması.
- Vergi denetim elemanlarının yetkilerinin artırılması.
- Gelir Vergisi dilimlerinin yeniden düzenlenmesi.
- Vergi idarelerinden serbest meslek erbabının da yararlandırılmaları.
- Kurumlar Vergisi oranının yükseltilmesi.
- Emlak Vergisi matrahlarının değiştirilerek yükseltilmesi.
- Telsiz cihazlarından harç alınması.

2 — 1986 Yatırımlarının ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine İlişkin Esaslar :

11 Kasım 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 85/10011 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, 1986 yılı Programı'nın, yatırımları ve döviz kazandırıcı hizmetlerin teşviki ve yönlendirilmesine ait esasları, yayın tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu esaslar şöyle özetlenebilir :

— Teşvik Belgesi'ne bağlanacak yatırım projelerinin toplam yatırım tutarı, kalkınmada öncelikli yörelerde 500 milyon TL, diğer yörelerde ise 120 milyon TL'nin üzerinde olacaktır.

— Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Teşvik Belgesi'ne bağlanan yatırımlara çeşitli teşvik tedbirleri uygulanacaktır.

— Toplam sabit yatırım tutarı 1 milyar TL'nin altında ve üstünde olan yatırımlar için müracaat, özkaynak mecburiyeti, kaynak kullanımı destekleme primi, özel önem taşıyan sektörler, farklı uygulamalara tabi tutulacaklardır.

— İstanbul ve Kocaeli illeri ile İzmir, Bursa ve Ankara belediye sınırları içinde kurulacak yeni yatırımlar teşviklerden yararlanamayacaklardır. Bununla beraber, söz konusu kararın 14 üncü maddesinde sayılan bazı yatırım konularına istisnalar tanınmış bulunmaktadır.

Bakanlar Kurulu Kararı'na ek olarak, «Teşvik Edilmeyen Üretim ve Yatırım Konuları» bir liste halinde verilmiştir.

BANKACILIKLA İLGİLİ UYGULAMALAR

Geçtiğimiz dönem içinde bankacılık sektörüyle ilgili olarak meydana gelen yeni uygulamalar ve açıklamalar bu başlık altında toplanmıştır.

• Munzam Karşılık Faiz Oranı Düşürüldü :

1985 Kasım sayımızda belirttiğimiz, Merkez Bankası mevduat munzam karşılıklarına uygulanan haftalık faiz oranındaki düşürülme (% 0.3125'ten % 0.2082'ye), 31 Ekim 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası Tebliği ile 2 Kasım 1985'ten itibaren % 50 düşürülerek % 0.1042'ye indirilmiştir.

• Nakit Döviz Disponibl Değer Sayılıyor :

T.C. Merkez Bankası'nın bir genelgesi ile bankalar, 1 Kasım 1985 tarihinden itibaren ellerinde bulunan efektif döviz, disponibilitate değerleri içinde göstermeye başlamışlardır.

• 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na Dair Tebliğ :

21 Kasım 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğ ile, 3182 sayılı Bankalar Kanunu ile ilgili çeşitli uygulamalara açıklık getirilmiştir. Bu açıklamalara ait önemli ana başlıklar şöyle sıralanabilir :

— Merkez şubenin tanımı.

— Ödenmiş sermaye ve yedek akçelerin ne olduğu ve hesaplanmaları.

— Şubeler için özkaynak tutarları.

— Gazetelerin kur'a ile teslim edecekleri mal satışlarıyla ilgili sürenin 31.10.1985'te sona ermesi.

— Bankalar yönetim kurulları üyelerinin yarıdan bir fazlasının görmüş olmaları gereken yüksek öğrenim dalları.

— Kanuni yedek akçelerin karşılığının devlet tahvili hesabına yatırılması.

— Bankaların verecekleri nakdi kredilerin, özkaynaklarına göre oranı, ortaklara kredi açılabilme işlemleri.

• Özel Finans Kurumları da Kredi ve Döviz İşlerine Aracılık Edebilecekler :

13 Kasım 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.P.K.K. hakkında 30 sayılı Karar'a ilişkin Tebliğ ile, Türkiye'de bankacılık hizmetinde bulunulmasına izin verilen tüm bankalar ile özel finans kurumlarının, T.P.K.K. hakkında 30 sayılı Karar gereğince kredi ve diğer döviz işlemlerine aracılık etmesi mümkün kılınmıştır. Bu arada dış ticaret sermaye şirketleri de, kendi faaliyet alanları ile ilgili olarak kredi temin edebileceklerdir.

• BNP - AK Bankası A.Ş. Kuruldu :

Sermayesinin % 49'u Banque Nationale de Paris (BNP), % 51'i ise Akbank T.A.Ş. tarafından temin edilen 10 milyar TL sermayeli BNP - AK Bankası A.Ş.'nin kurulmasına, Bakanlar Kurulu'nun 13.11.1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kararı ile izin verilmiştir.

• **Faizler Aralık Ayında Aynen Kalıyor :**

Anadolu Ajansı'na bir açıklama yapan Merkez Bankası Başkanı Yavuz Can-
evi'nin verdiği bilgiye göre, mevduat faiz oranlarının Aralık ayında değiştirilme-
mesi ve eskisi gibi kalması kararlaştırılmıştır. Kararın ekonomik göstergelerin
gözden geçirilmesi sonucu alındığı belirtilmiştir. Bilindiği gibi halen uygulanmak-
ta olan mevduat faiz oranları (yıllık % olarak) şöyledir : Vadesiz mevduat 5, 1 ay
vadeli 35, 3 ay vadeli 45, 6 ay vadeli 50, 1 yıl vadeli 55.

ZAMLARA DEVAM

Her sayımızın değişmez bir konusu olan zamlar, kısa da olsa bu sayımızda yi-
ne yerini almaktadır.

Geçtiğimiz dönemde oto lastiklerine % 8-11 arasında, alüminyum ürünlerine
% 20, ayçiçek yağına ise kiloda 30.— TL zam yapılmıştır. Bu zamlar Kasım ayı
ortalardan itibaren yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Öte yandan Türkiye Demir-Çelik İşletmeleri tarafından Karabük ve İskende-
run fabrikalarında üretilen ürünlerin fiyatlarına % 2,5 oranında zam yapılmıştır. 2
Aralık 1985 tarihinden itibaren yürürlüğe giren demir - çelik ürünleri zamlarının,
maliyet artışları nedeniyle yapıldığı açıklanmıştır.

Garanti Bankası '85

Başlayan bir yıla umutla
bakmak yalnız bir alışkanlık
değil, geleceğin gerçekten
daha iyi olmasını sağlayacak
çalışma azim ve gücünü de
vereceği için, gereklidir.

Garanti Bankası'nın 1985'e
bakışında ise, gelen yıldan çok
daha iyi şeyler beklemesinde,
sağlam bir dayanağı vardır:
1984 yılında Bankanın her
bakımdan gösterdiği büyük
gelişmeler.

İnançla, güvenle, başarı
azmiyle tam bir takım ruhu
içinde hep beraber çalışarak
kazanılmış olan başarılar,
1985'de kazanılan bu hızla
daha da ileriye götürülecektir.

Bankanın gösterdiği bu
atılıma, bu hizmet anlayışına,
mudi ve müşterilerin güveni
ve ilgisi somut bir gerçek
olarak 1984'den 1985'e
yansımaktadır.



GARANTİ BANKASI

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

**Müfettişlik ve Uzmanlık
Meslek Giriş
Sınavlarına Hazırlayıcı
Örnek Çözümlerle
MUHASEBE
PROBLEMLERİ**

ÇAKICI, Prof. Dr. Latif; Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1985, VIII+300 sayfa, 1.300.— TL.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölüm Başkanı ve Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Latif Çakıcı, muhasebe problemleri ile ilgili kitap serisine bir yenisini ilave etmiştir. Bilindiği gibi Sayın Çakıcı'nın aynı seriden daha önce «Maliyet Muhasebesi Problemleri» (1971 ve 1974), «Çözümlerle Muhasebe Problemleri» (1975 ve 1980), «Sanayi İşletmelerde Çözümlü Maliyet Muhasebesi Problemleri» (1984) ve «Şirketler Muhasebesi Problemleri» (1985) adlı kitapları yayınlamıştı.

Bu yararlı kitabı tanıtmadan önce «işletme» ve «muhasebe» kavramları üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Ortada bir işletme varsa ve bu işletme birtakım faaliyetlerde bulunuyorsa, bu işletmenin sahip ve yö-

neticileri bazı bilgileri edinmek zorundadırlar. Bilindiği gibi işletme, belirli bir mal veya hizmetin üretimi ve pazarlanması ile ilgili girişimi temsil eder. Kurulur, satın alır, üretir ve satar. İşletmenin mülkiyeti bir kişiye ya da çok kişiye ait olabilir. Her iki durumda işletmenin temel amacı kâr etmektir. Bu kısa girişi iki soruya bağlamak mümkündür: (1) İşletmenin faaliyetine ilişkin bilgiler nasıl sağlanacaktır? (2) Faaliyet sonuçları nasıl saptanacaktır? Bu iki sorunun cevaplanabilmesi için muhasebenin devreye girmesi gerekir. Gerçekte günümüzün işletmesi karmaşık faaliyetler içindedir. Konu sadece üretme ve satmadan ibaret değildir. İşletme faaliyetlerinin gerektiğince yürütülmesi iç ve dış ilişkilerin başarısına bağlıdır.

Bir yanda işletme sahip ya da ortakları ile çalışanları; öte yandan müşteriler, rakip firmalar ve devletin ilgili daireleri... Bir yanda satın alma ve üretme; öte yanda tanıtmaya ve satma işlemleri... Bu arada işletme, satın alırken ödemede bulunur, satarken tahsil eder. Üretim aşamasında ise ürettiği ürünün maliyetinin de hesaplanması gerekir. Böyle olunca

işletmeyle ilgili çeşitli grupların, işletmenin içinde bulunduğu durum hakkında mali bilgilere ihtiyaçları vardır. Gerçekte gerekli bilgilerin sağlanması; sürekli, düzgün ve etkili olması gereken önemli bir iştir. İşte muhasebe, bu amacı gerçekleştirmenin temel aracıdır.

Bu aşamada şu soruyu sorabiliriz: Muhasebenin görevi nedir? Bunu Paton ve Dixon ortak yapıtlarında (*) şöyle açıklıyorlar: «Mali olaylar ortaya çıktıkça onları tahlil etmek, düzenli bir şekilde kaydetmek, bilgileri faydalı ve anlaşılır mali raporlar halinde gruplayarak sıralamak ve yorumlama faaliyetlerine de yardım etmektir. Genel olarak bu dört faaliyet muhasebeyi meydana getirir.»

Şu hale göre iyi bir muhasebe düzeni, işletmenin faaliyetlerini yürütmek için gerekli olabilecek bütün bilgilerin anında sağlanabilmesini mümkün kılmalıdır. Bunun için de işletme içi ve dışı hareketlerin kayıtlara geçirilmesi zorunlu olur. Bu yönüyle muhasebe bir kayıt ve tutulan kayıtları değerlendirme eylemidir. Sonuca çeşitli defterler ya da kart düzenlerinden yararlanarak ulaşır. Bir süre sonra biriken kayıtlar mali tablolara dönüştürülür ve ilgililere ulaştırılır. Böylece muhasebe düzeni sayesinde iç ve dış ilişkiler sonucu bir işletmede meydana gelen değer hareketlerinin kaydedilmesi sağlanmış olur.

Şimdi kitabı tanıtmaya geçebiliriz. Yazar «Önsöz»de; günümüzde mu-

hasebe bilgilerinden yararlananların sayısının önemli bir düzeye ulaştığını; başta yöneticiler ve uygulamacılar olmak üzere, sermayedarların, ekonomistlerin, planlamacıların, bankacıların, mali hatta siyasi otoritelerin muhasebenin sağladığı bilgi ve verilere ihtiyaç duyduklarını belirterek şöyle devam etmektedir:

«Muhasebe kayıt ve sonuçlarını gösteren mali tabloların, özellikle bilanço ve gelir tablolarının sağlıklı bir şekilde düzenlenebilmesi için gerekli temel muhasebe kayıt ve bilgilerine duyulan ihtiyaç bu çalışmayı ortaya çıkarmıştır. Kitapta konular işlenirken iki temel amaç gözetilmiştir. Birincisi lisans düzeyinde ekonomi ve işletme eğitimi gören öğrencilerin ye-

E S Yayınları Sunar.

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

**BANKALARCA
İÇTİCARETİN VE SANAYİN
FİNANSE EDİLMESİ
USULLERİ**

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.— TL (KDV dahil)

İsteme Adres:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah., Sultanzade Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 528 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768,
İş Bankası Törbe Şubesi'ndeki 1541,
Akbank Törbe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan birisine,
"kitap bedelini olduğuna belirterek" havale etmeli,
ad ve adreslerini yazarakta bildirmelidir.
Ödemeli postalamaz yapabilmaktir.

(*) PATON, William A.; DIXON, Robert L.: «Muhasebenin Temelleri», Çeviri: Dr. Mustafa A. Ayşan, İ.Ü. İktisat Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları No. VIII, Sermet Matbaası, İstanbul 1964.

tişmeleri ve uygulama yapmalarına imkân sağlamak; ikincisi ise özellikle fakültelerimizden yeni mezun olup da çeşitli özel ve kamu kuruluşlarının açtıkları meslek sınavlarına hazırlanan gençlere yardımcı olmak.»

Gerçekten lisans düzeyinde yükseköğrenim gören öğrenciler, muhasebenin ilkelerini öğrenmekte, gerekli teorik bilgileri edinmekte ve sonuçta girdikleri sınavları başarıyla vermektedirler. Ama sıra uygulamaya gelip değişik muhasebe işlemleriyle karşılaştıklarında, aynı kişiler, genellikle başarılı olamamakta ve bir anlamda bocalamaktadırlar. Bunun nedeni, teori kadar pratiğe önem verilmemesi ve uygulamaya dönük çalışmaların yeterince yapılamamasıdır. Kitap bu boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmıştır. Kitapta muhasebe problemleri basitten karmaşığa doğru sıralanmıştır. Problemlerin bir kısmının çözümü verilirken, diğer bir kısmının çözümü okuyucuya bırakılmıştır. Böylece okuyucuya hem uygulama yapma, hem de kendi kendini kontrol etme imkânı sağlanmıştır.

Kitap dört bölümden ve 72 muhasebe probleminden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümlerdeki problemler daha çok muhasebe öğrenimine yeni başlayanlara hitap etmektedir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerdeki problemler ise özellikle meslek sınavlarına hazırlananlar için hazırlanmıştır.

Birinci bölümde «Açılış Kayıtları ve Çeşitli Hesapların İşleyişleri ile İlgili Problemler» yer almaktadır. Bu bölümde 15'i çözümlü, 13'ü çözümsüz 28 problem verilmektedir. İkinci bölüm «Çeşitli Dönemiçi İşlemlerle İlgili Problemler»e ayrılmıştır. Bu bölümde 4'ü çözümlü 6'sı çözümsüz 10

problem yer almaktadır. Üçüncü bölümde «Dönemsonu Envanter İşlemleri ve Mizanlarla İlgili Problemler» verilmektedir. Bu bölüm 7'si çözümlü, 18'i çözümsüz olarak 25 problemden oluşmaktadır. Dördüncü bölüm «Tüm İşlemler» (Monografiler)'e ayrılmıştır. Bu bölümde 5'i çözümlü 4'ü çözümsüz olmak üzere 9 problem verilmektedir. Kitap «Yararlanılabilecek Kaynaklar» ile son bulmaktadır.

Kitabı okumalarını, özellikle muhasebe öğrenimi görmekte olanlara ve yükseköğrenimlerini tamamlamış olan genç muhasebeci adaylarına salık veririz. İlgili dallarda yükseköğrenimlerini tamamladıktan sonra bir süre muhasebe konusu ile ilgilenmeyenler için de kitap, bilgilerini tazeleme açısından yararlı bir kaynaktır.

Uyulamaya dönük bu yararlı kitabı hazırladığı için Sayın Prof. Çakıcı'yi kutlar; kendisine muhasebe alanına ışık tutacak yeni çalışmalarında başarılar dileriz.

ES Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve İş çevrelerinin beklemediği yapıtı.
Fiyatı : 500.— TL

İsteme Adresi :

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek, Suterazisi Sok. 6/2
Sultanahmet - İstanbul. Tel. : 526 34 11

Not : Ödemeli postalamaya yapılmaz.
PTT ile gönderilmesini isteyenlerin, kitap bedeline 50.— TL KDV ve 180.— TL PTT ücretini ilave ederek, önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.



**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

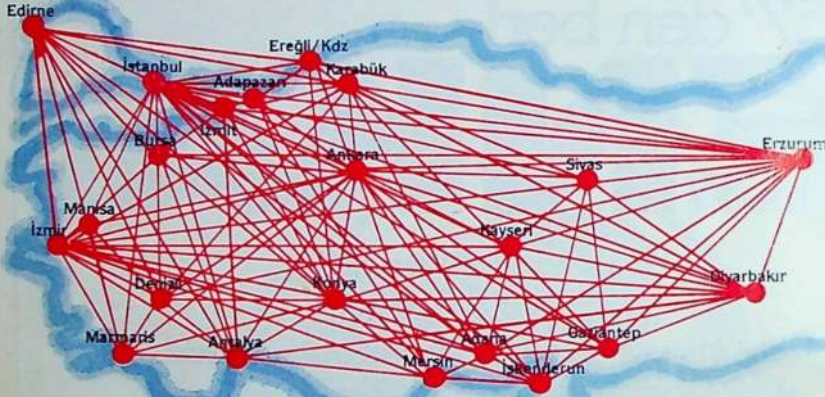


ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 puma tr.

Yapı Kredi/Tele-İşlem... 22 merkez, 98 şubede bütün bankacılık işlemleri 3 saniyede!



Şimdi Erzurum, Kayseri, Sivas, Konya, Diyarbakır da Tele-İşlem'de

Sayın işadamları, sanayici, tüccar ve esnaf için paranın zamanında kullanımını hazır olması ne kadar önemlidir biliyoruz.

Bunun için Yapı Kredi Tele-İşlem'i şehirlerarası piyasaları birbirine bağladı. Paranız şehirden şehire şubeden şubeye saniyeler içinde ulaşıyor.

Şimdi, İstanbul, Ankara, İzmir, İzmit, Bursa, Mardin, Adana, Iskenderun, Gaziantep, Marmaris, Karabük, Ereğli/Kdz, Antalya, Adapazarı, Denizli, Edime, Manisa'ya, Erzurum, Kayseri, Sivas, Konya ve Diyarbakır da eklenerek Tele-İşlem'li merkez sayısı 22'ye ve tüm yurtta Tele-İşlem'li şube sayısı 98'e yükseldi.

Şimdi bütün bu şube ve merkezlerde senet, çek, havale, para yatırma, para çekme gibi bankacılık işlemleri 3 saniyede gerçekleşiyor. Tele-İşlem'li bütün Yapı Krediler tek şube gibi. Birbirine direkt, elektronik bağlantılı. Tele-İşlem'li bir Yapı Kredi'de diğer bütün Tele-İşlem'li şubelerle olan bankacılık işlemlerinizi 3 saniyede çözümleniyor.

Tele-İşlem ile zamanı paraya çevirin!



Tele-İşlem'li Yapı Kredileri:

İstanbul: Akıncı Akyol Akmalı: Barbaros Bulvarı Bahariye Bahçecik-Bağcıy. Beşiktaş-Beyoğlu-Bostancı-Cadecostan Çarşı/Kadıköy Çemberçiftliği Dalga Ermağaz Etiler Esentepe Fatih Feriçöy Fındıklı Fındıkzade Gayrettepe Gömüçsuyu Kaldırıy Kapalıçarşı Karşıyaka Kartal Kaymabaşı Keçiözümlü Kızıllı Laleli-4. Levant-Maple/Kartal-Maple/Marşı. Mevlanyalıyıkı Merican Merkez Moda Nişantaşı Osmanbey-Pantaltı Parkı/Kağıthane Periş. Piyasasızcaan Rintem Sıracı-Sıvalıyıkı Şişli-Şişli-Taksim Teşvikiye-Üsküdar-Yeşilyurt. Ankara: Anadoluhisari-Büyükdere-Çankaya-Çarşı-Hacıtepe Kızıllı Teşvikiye-Samsungazın Sıvalı Ulus-Yenişehir-Yıldırımtepe-41. Bulvarı-Büyükdere Oteli-Çarşı-Esentepe-Kağıthane-Kemeraltı-Konak-Kızıllı-Yenişehir-İzmit-İzmit-Bursa-Bursa Merkez-Mersin-Karabük-Adana-Adana Yığılıca-Iskenderun-İskenderun Gaziantep-Gaziantep Marmaris-Marmaris Ereğli-Karabük-Karabük Antalya-Antalya Adapazarı-Adapazarı-Denizli-Denizli-Edime-Edime Manisa-Manisa Erzurum-Erzurum Kayseri-Kayseri Sivas-Sivas Konya-Konya Diyarbakır-Diyarbakır



YAPI KREDİ

"hizmette sınır yoktur"

